

Ljubljanski

ZVON

Leposloven in znanstven list.

Štev. 6. V Ljubljani, dne 1. rženega cveta 1896. Leto XVI.

Soneti.

Zložil Mihael Mihajlov.

I.

Vijolica.

V krasni živala je nekdaj poljani,
Kjer v travah se srebrn potoček vije,
Metuljčki, videti nje lepотиje,
In drugi ljubčeki krog nje so zbrani.

Zato upre očesci k nebu vdani,
Naj reši jo nevarne tovaršije,
Naj jo v samoto tiho revo skrrije,
Da zdaj v nevarnosti je neprestani.

Usliši Bog molitvico naivno
In presadi v samoto cvetko divno.
Tam raste zdaj duhteča in vesela.

Le tu pa tam obišče jo na skrivno,
Da bi jo poljubila in objela
In šepetala par minut, čebela.

II.

Temno je danes, ah, tako temno!
Kaj vas je treba žalostnih oblakov?
Čuj! Tihih bližajočih se korakov
Kot lahka sanja ona gre mimo.

Oj, dóber večer! — Bog daj! — Kak ljubó
Tresoč je glasek njen! Odgovor makov
Na 'sapice pozdrav sred cvetličnjakov,
Da še trepeče mi srcé bolno.

Poslušam . . . Nje stopinji vedno tiši . . .
 Tak lahno, tiho ljubav, sladka nada .
 V srcé hití, ne vidi se, ne sliši . . .

Kak čudna v teh deželah je navada,
 Da tujka še ne trka ne pri hiši,
 Brez trkanja bi v moje srce rada.

III.

Oj, Emil, Emil! detece veselo
 Priteče k meni v srajčki in sezuto,
 Da bi objel je, da bi me objelo
 In mi voščilo: »Tata, dôbo úto!«

Oj, Emil, Emil! v čelce tvoje belo
 In v lice, s cvetjem dražestnim posuto,
 In v očki gledal bi življenje celo,
 A mislil bi, da gledam le minuto.

Poljubil si, objel me? Res, lepó!
 Na tudi ti na čelce, v ustni, v lica.
 Prav taka tvoja jih ima sestrice.

Sestrice tvoja je deklé ljubó,
 Da radi nje mi je srcé bolnó,
 Ne bode menda prazna govorica.

IV.

Dejali so, da sem pač tak in tak,
 Da sem metuljček, ej, da sem čebela,
 Ki lep ji je in dober cvetek vsak . . .
 O ljubica, in ti si jim verjela!

Prišla je siva starka v sivi mrak,
 Na suhe prste šteti ji začela
 Vse ljube, kamor silí moj korak,
 O ljubica, in ti si ji verjela!

»Črez leta tri!« takó sem ti dejal;
 A kakšno zdaj te vidim pred seboj:
 Oči mračné, medlé, obráz upal!

In ta otrok, kaj ne, je sinček tvoj?
 Kak lep! Res, žena, tebe mi je žal . . .
 Ne jočí! . . . Sinček, nič se me ne boj!

V krvi.

Spisal Fran Govekar.

(Dalje.)

IX.

In Tirbič je govoril svojim vdanim volilcem mirno, trezno, brez fraz in pretiravanja, vedno umljivo, a vendar temeljito o zunanjih in notranjih činiteljih, pri vladajočem sistemu vztrajno vplivajočih na škodo slovanskih narodov v Avstriji. Dokazoval je, da deluje na državo že davno zasnovani in umetno utrjeni program velike Nemčije i v gospodarskem i v političnem pogledu. Baš Nemčija je podpirala toli usodni zasutek avstroogrškega dualizma ter podpira še sedaj in vzdržuje ta kleti razkol, ki razjeda monarhijo in slabi slovanske narode v njej. Dokazoval je, da je ravno zveza z Nemčijo naše največje zlo, ker vpliva na dualizem najmogočnejše ter ga utrjuje v naši državi; ta zveza da je tudi kriva, da se vsiljuje nemščina v vse urade in v armado, in da se zabranjuje naravnost izvršenje historičnega prava slovanskih narodov. Pobijati to zvezo bodi torej slovenskemu državnemu poslancu osobita naloga ter sveta dolžnost delati z vsemi sredstvi na to, da se zaobrne pravec sedanje, le nekaterim narodom prijajoče zunanje politike, in da se odstrani gospodarsko in politično kvarni dualizem. Le kadar se odstrani ali vsaj oslabi ta dualizem, se bodo mogli obojestranski Slovani potezati uspešno za to, da se izvrši cerkveno in narodno svobodo zagotavljaljoča ustava obeh državnih polovin ter izvede historično državno pravo Čehov, Hrvatov in Malorusov.

Kot prvo, najvažnejšo in najnujnejšo točko svojega programa pa je imenoval poslanec Tirbič uresničenje narodne enakopravnosti. Vsaki narod naj si določuje po svojem avtonomnem organu jezik ter njega obstanek in razvoj po šolah in javnih uradih. Svobodo za to pa bi dobili Slovani z narodno avtonomijo, kakršno so imeli v mislih Slovenci že l. 1848., naglašujoči potrebo »Zedinjene Slovenije«.

»Zedinjeno Slovenijo« in druge zedinjene slovanske celote v tem smislu pa je možno doseči le, če to zahtevajo skupno slovanske državnozborske skupine. Koalicija vseh slovanskih državnih poslancev je torej ideal, po katerega najhitrejšem in najboljšem uresničenju mora hrepeneti vsaki pravi Slovan.

V gospodarskem pogledu se mora potezati slovenski državni poslanec za pravično razdelitev pomoči, katero mora dajati skupna — avstroogrška — banka. Take pomoči treba pridobivati zlasti slovenskim posojilnicam. Slovenci potrebujejo ljudskih, obrtnih, trgovskih in višjedekliških šol; za te je hotel torej zastaviti Tirbič z jekleno vztrajnostjo svoj vpliv. Za delavce treba pridobiti svobodo združevanja od dežele do dežele. Le tako bi mogli delavski generalni štrajki koristiti občemu gospodarstvu — tudi domačemu podjetništvu —.

Dotakniviši se še okrajnih potreb, je končal Tirbič z zagotovitvijo, da mu bo čast in korist preljubljenega naroda vedno edino vodilo.

Gromovito ploskanje in viharno vzklikanje je vprav glušno napolnilo gostilniške prostore. Ljudje so silili ter rinili k poslancu, mu stiskali roke, nasmihajoč se mu ali pa s spoštovanjem zroč v Tirbičevo odprto, prijazno, ljubeznivo lice. Nastalo je veliko prerivanje. Tirbič pa je hodil od mize do mize, nagovarjal in povpraševal tržane, kmete in delavce — brez razločka vse enako prijateljsko. In ljudem je nepopisno ugajalo poslančevo vedenje. Spoznali so, da Tirbič ni hinavec, ki se laska ljudstvu le toliko časa, dokler ga potrebuje, da doseže, kar želi; prepričali so se, da ima srce in razum za njih male in velike težnje, da je njih poslanec — cel mož. Ni sledu mogočnosti ali ošabnosti, zato pa tem bolj žaljive milosti ni bilo na Tirbiču; zato ga narod ni le spoštoval ter mu zaupal, nego ga je tudi ljubil. Vsega tega pa je bilo treba po Tirbičevem prepričanju državnemu poslancu, ki hoče biti resnično zastopnik in govornik svojih volilcev.

Za svojo mizo pa je sedel bled dr. Pajk. Rad bi bil glasno zabavljal svojemu zmagovitemu tekmeču, rad bi bil osmešil njegov program ter ga blamiral vpricho vseh, a — ni mogel. Z jezo v srcu je moral priznati sam sebi, da je »kramarska« politika Tirbičeva edino prava, poštena in častna. Priznati je moral, da je Tirbič — »filister«

— kos konjekturalni visoki politiki — in da Tirbičev politični program ne velja le »za sedaj«, nego za nedogledno bodočnost . . . Vedel je, da je njegovo in njegovih prijateljev stališče nerazmerno omejeno in tesno, malenkostno in strankarsko; zavedal se je, da je idealno poštenu narodnjak in rodoljub Tirbič resnično vreden zaupanja volilcev in visokega odlikovanja; zavedal pa še je tudi, da je on — dr. Pajk — poleg Tirbiča s svojimi le iz častihlepnosti izvirajočimi, a hinavsko lažnivimi domoljubnimi frazami nizek — strašno nizek. A prirojena mu trma in ošabnost sta mu branili, da bi priznal svoje misli, svoje čute. Ne, podati se ne sme, osmešiti se noče — kazati mora še nadalje, da je uverjen, da le on ve in zna vse, da le on more in razume vse, drugi pa nihče nič. Le česar se loti on, je dobro in pametno, vse drugo ni nič — nič . . .

Porinil je torej obe pesti v hlačna žepa, dvignil rameni ter, izpačivši obraz v odurno hudoben izraz, zinil z brezprimernim zaničevanjem skozi nos:

»Ba . . . to vam je politika! Ha, zares vredna nezrelega študenta.«

»Sanjar!«

»Idealist!«

»Prismoda!«

Drug za drugim so pritrjevali Pajku njegovi prijatelji, kosajoč se, kdo blekne krepkejšo psovko.

V istem hipu je prišel mimo Tirbič sam. Čul je vsako besedo. Naglo je pristopil k Pajku ter dejal mirno, poudarjaje vsako besedo:

»Gospod doktor! Da je moje rodoljubje idealno, na to sem ponosen. Da pa realizujem svoj »študentovsko nezreli« program vsaj nekoliko, v to zastavim vse svoje duševne sile. Če se mi ne posreči vse, zato ne zadene krivda mene. — Klanjam se, gospodje!«

In obrnil se je ter ogovoril starega kmeta z vprašanjem:

»Nu, oče, in vaša lepa snaha? — Je-li zopet zdrava?«

»Hvala za vprašanje, gospod; Cila je zdrava in Jožek tudi!« je odgovoril stari, in oči so se mu svetile sreče.

»Bog vam daj doživeti še veliko veselje z vnučkom! — Z Bogom, oče! Pozdravite mi vse domače!« je dejal Tirbič, nudeč kmetu desnico, ter se izgubil med veselim narodom.

* * *

Tisto noč pa je vladalo v stanovanju doktorja Pajka divje šumno veselje. Čulo se je igranje na klavirju, petje, vikanje in klicanje, krotanje in smejanje.

Dr. Pajk je bil povabil svoje somišljenike in — vazale na opulentno večerjo, ki se je zavlekla pozno v noč.

V širokem fotelju je sedel za preobloženo mizo sredi povabljenecv. Obraz mu je bil zabuhel in zalit s krvjo. Hoteč utopiti svoj gnev radi Tirbičevih uspehov, je pil nocoj izredno veliko. Mežeče je gledal s svojimi zardelimi očmi, cmakal z ustnicami, prikimoval s težko glavo ter jecljaje zinil včasih nekaj stavkov.

»Strel, pij, pij! — Saj premore moja klet še nekaj stotin takih-le buteljlk. — Urednik, točite vendar — eh, vrag, včasih ste bili vrlejši fiškuš! — Pijmo, pijmo!« je silil goste.

In zvrnili so duškoma svoje kupice; urednik »Narodnega prijatelja« jih je zopet natočil, in znova je počilo nekaj buteljlk, čakajočih v ledu svoje usode. In pili so kakor brez dna . . . Ko pa so posušili legijo šampanjskih steklenic, so se lotili »jeruzalemca«, zatem so načeli nekaj buteljlk »lacrimae Christi«, potem so pili grško »Maphrodaphne«, naposled izbor žganic in likerjev.

Vsaki hip pa so se dvignili ter trkali s Pajkom, ki se ni premaknil s stola, ter mu nazdravljali.

»Vzor značaja — vzor domoljuba — vzor poštenjaka in človekoljuba — vzor pravnika in prijatelja — ponos našega mesta in dika slovenskega razumništva: gospod dr. Pajk naj živi!« je govoril mlad koncipijent, tovariši so pa zagrmeli: »Živio, živio, živio!«

In vedno znova je vstal kdo ter slavil in poveličeval Pajka, našteval neštnevilne njegove zasluge za drago domovino in mili slovenski narod ter mu izražal svoje brezmejno spoštovanje.

Pajku pa so se bila od samozadovoljstva razlezla zabrekla lica; milostno je naklanjal svojo pomadizovano glavo, si gladil trebuh, hrkal in prhal kakor žrebec na paši ter pil in pil . . .

Ko pa je vstal še dr. Strel ter z najstrupenejšimi besedami smešil, grdil in blatil narod, ki v svoji zabitosti in nezrelosti ni hotel voliti ženijalnega politika dr. Pajka, tedaj je bilo izbito sodu dno. Kakor besni so kričali in vikali:

»Pereat Tirbič! — Živel dr. Pajk!« —

In potem se je dvignil dr. Pajk sam — počasi — omahujoč — oprijemljroč se za mizo in naslanjalo svojega stola, ter začel jecljaje govoriti, kako žarko ljubi svojo domovino, kako gorko čuti za narod, in kako svete namene je imel s svojo kandidaturo. In oči so se mu zalile s solzami, ko je tožil o črni nehvaležnosti svoje domovine . . . Potem pa je izlil ves svoj žolč na volilce svojega okraja ter psoval in zmerjal Tirbiča z nedostojnimi izrazi. Vse, kar se mu je nakopičilo

zavisti, sovraštva in osvetljivosti, vse je razkril svojim somišljenikom ter končal:

»Ako narod ne mara moje pomoči . . . dobro! — Tudi jaz ga, hvala Bogu, ne potrebujem! Doktor Pajk pa ostane navzlic vsemu še vedno najbogatejši in najvplivnejši gospod . . .«

»In vino veritas,« so nekdam dejali . . .

Dolgo je še trajalo popivanje, popevanje in nazdravljanje v Pajkovem stanovanju.

Ko pa je posijalo jutranje solnce v jedilnico, je oblilo s svojim zlatim sevom velik kup praznih in ubitih buteljke; a njih dragocena vsebina je stala toliko vsoto, da bi si bil mogel za njo kupiti kmetič molzno, dobro rejeno kravo s teličkom vred, borni delavec pa bi bil mogel z izkupičkom plačati celoletno stanarino, pa še sebi, ženi in svojim črvičem bi bil nakupil dostojnega oblačila.

Nu, ostale so le prazne in ubite buteljke, katere vržejo za plot, na smetišče . . .

* * *

Doktor Pajk je bil še v postelji, dasi je šla ura že na enajst dopoldne, ko je vstopil majhen, grbast zlatar škilavega pogleda, širokih, škrbastih ust in zamorsko debelih ustnic.

»Najponižnejši sluga, gospod doktor!« je pozdravil zlatar ter se priklonil skoro do tal. »Predrznil sem se prinesiti vašemu blagorodju naročeni lišp za milostljivo gospico nevesto.«

Pajk je zazeval, se preobrnil z ene plati na drugo, si podprl z levico glavo ter dejal, gladeč si brado: »Pokažite!«

Zlatar je ponižno pristopil, rahlo držeč v rokah črno mahagonovo šatuljo z vložnimi zlatimi arabeskami. Stisnivši klobuk med kolena, je odprl šatuljo s srebrnim ključkom. Na črnih baržunastih blazinicah je ležal biseren zavratni lanec najfinejšega dela, dve zapestnici z velikimi dragulji in krasen prstan z demantom, ki se je iskril kakor kaplje jutranje rose.

»Lišp sem naročil pri največjem dunajskem zlatarju, gospod doktor, samo, da vam povsem ustrežem. Takega nakita nima niti ena tukajšnjih dam.«

»Tudi gospa Žuljanka ne?« je vprašal odvetnik ter otipaval in obračal zlatnino.

»Tudi gospa grajščakinja ne, gospod doktor!«, se je odzval zlatar. »Gospod Berčič ji je kupil pač tudi demanten prstan in zavratnico . . .«

»Pri vas?«

»Da, pri meni, gospod doktor . . . a plačal je za oboje le šeststo forintov.«

»In koliko staneta ta?«

»Osemsto, gospod doktor . . . evo vam račun dunajskega založnika.« — Ponudil mu je papir, na katerem je čital Pajk račun za dvanajststo forintov.

»Lišp vam prodam prav za svojo ceno, gospod doktor, z nado, da ostanete moj stalni naročnik. Le poštnino vam zaračunim.«

»Torej dvanajststo pravite? — Dobro! — Prosim, dajte mi oni-le šlafrok . . . hvala!«

Pajk se je ogrnil, nataknil na bose noge cipele ter šel k železni blagajnici in jo odprl s tremi ključki; naštel mu je kup desetakov in nekaj stotakov ter zaklenil skrinjico.

»Sluga ponižen, gospod doktor! Priporočam se! Z Bogom! Čast mi je!«

Zlatar se je nešteto krat zgrbil ter izginil skozi vrata.

Jedva pa jih je zaprl zlatar za seboj, že je potrkal zopet nekdo na-nja.

Vstopil je majhen, debelušen, kosmat mož surovega obraza z velikanskim višnjeverdečim in bradavičastim nosom. Na povodcu je peljal vitkonogega, slokega hrta lepo sive barve, dolgega pa silno tankega gobca in pametno zročih oči.

»A, vi ste? — Torej to je vaš Muki? — No, no, zares, lepa žival je, in ne čudim se, da je tako ugajal gospici Vrhnikovi,« je dejal Pajk in božal psa po gladki koži. — Pes je zadovoljno in laskajoče cvilil, skakljaj, stiskaje rep med zadnje noge, ter lizal odvetniku roko.

»Prav prijazen pes je Muki, gospod doktor, in pameten pa olikan,« je hvalil žival konjederec. »Moja šola vzgaja najbolj olikane pse. Ta pa je vzor vseh mojih drugih psov.«

»In koliko zahtevate zanj?« je vprašal odvetnik.

»Trideset,« je dejal dedec.

»Kaj ste nori?!« se je zadril Pajk.

»Gospod pl. Jekler mi je ponujal za psa že petindvajset goldinarjev, da bi ga podaril svoji gospodični nevesti; a nisem mu ga hotel dati, ker mi je obljubila gospodična Vrhnikova, da ga kupite gotovo vi, gospod doktor.«

»Ona vam je to gotovo obljubila?« se je čudil Pajk smehljaje.

»Da, gospod doktor! Rekla je: »Psa ne smete prodati nikomur; ako ga ne kupi doktor Pajk, ga kupim jaz sama.« In dala mi je goldinar.«

Pajk se ni branil več. Znova je odprl svojo verthajmovko ter izplačal zahtevano vsoto.

Konjederec je zopet odšel, hrt pa je ostal pri Pajku, ki se je umil in naglo oblekel. Ko pa se je bil opravil, je nataknil psu lično zavratno verižico s pasjo znamko, katero je imel že nekaj dni pripravljeno. Potem je peljal Mukija v kuhinjo, kjer mu je dala kuharica Marijana lep kos mesa. Ko se je pes nasitil, se je vrnil z njim Pajk v svojo spalnico, oblekel svetel površnik, si nataknil rumenkaste rokaviče, nasadil cilinder, prižgal fino smodko, vzel palico s srebrnim držajem in umetno zverženim monogramom v roko, stisnil šatuljo pod levo pazduho, poklical Mukija in — šla sta.

Ko pa je korakal mimo svoje pisarnice, je zaslišal iz nje glasen ženski jok pa osorni glas doktorja Strela, ki je kričal:

»Ven, pravim! — Ne tulite, ko vam ne pomaga nič! — Ali čujete? — Ven, baba, ven!«

Ženska pa je jokaje milo prosila:

»Gospod doktor, lepo vas prosim — na kolenih vas prošim — usmilite se me! Ne pogubite radi treh stotakov mene in mojih ubogih otrok!«

»Čakamo vas že dve leti — niti obresti ne morete plačati več — vse beračenje vaše je zaman — doktor Pajk mi je ukazal, da prodam vaše zadolženo posestvo in s tem — konec besedi! Hodite!«

Ženska je začela silno, krčevito plakati, Strel pa je odprl vrata ter jo s svojimi rokami porinil iz sobe. Borno oblečena kmetica suhih, upadlih lic, od skrbi in dela sključenega telesa je priletela ravno pred Pajka. Ugledavši ga, je padla na kolena predenj, mu objela noge ter ječala:

Usmiljenje! — Vdova sem — beračica postanem jaz z otroki vred. Potrpajte, gospod doktor — kakor se Bog prosi, tako vas prosim — potrpajte samo še tri mesece — vse vam poplačam . . . «

Pajk pa je hladnokrvno skomizgnil z rameni, siloma se oprostil njenih rok ter nemo odšel doli po stopnicah. Kmetica je hitela za njim, lomila roke ter plakala, ga rotila in prosila — zaman.

Pajk se še ozrl ni, ko se je zgrudila za njim, tik vrat obupana reva ter plakala in plakala, da bi se bila smilila kamenu, ko bi imel srce . . .

Malo hipov kasneje pa je stopal po stopnicah sosednje hiše doktor Pajk zopet navzgor. Pred belo pobarvanimi vrati v prvem nadstropju je potrkal na lahko s prstom, in takoj so se mu odprla. Prikazala se je rdečelična, bujnorasla sobarica z veliko pentljo v visoko zravnanih

laseh. Z ljubkim nasmehom in globokim priklonom ga je pozdravila, pa tiho rekla:

»Gospica še spi.«

»Oj, ti lenoba! — Poldne je, pa še spi,« se je jezil smehljaje Pajk ter poklical za seboj hrta Mukija.

»Obdrži psa tu, pa ne hodi v sobo, dokler te ne pokličem; ali si razumela?«

Uščipnil jo je v napeto lice ter jo rahlo lopil po vznesenih bokih pa stopical v stanovanje svoje neveste Tončke. Prehodivši tiho dve bogato in elegantno opravljeni sobi, je dospel do Tončkine spalnice, do katere je bil vhod zaprt s težko preprogo. Varno, na lahko jo je dvignil ter pogledal v spalnico. Na beli, široki postelji med svilo, belino in čipkami, zakopana v blazine in odejo, je ležala vznak njegova lepa Tončka. Desnico je držala nad glavo, rahla rdečica ji je oblivala obrazek, belé prsi pa so se ji dvigale ob mirnem, rednem dihanju. Bila je res lepa, čarobna, dražestna. Zadivljen je pristopil Pajk k nevesti ter jo opazoval dolgo ves srečen in blažen.

»Ti, krasno dekle, si moje — vse in edino le moje!« si je mislil, sloneč ob postelji. »Ti me napraviš za najsrečnejšega človeka; zato sem ti hvaležen, da bi žrtvoval za-te vse. O, kaki dnevi, kaki časi naju čakajo . . . časi, kakršnih si doslej nisem mogel ustvariti z vsem svojim bogastvom in vsem svojim ugledom . . . O, ti lepa, sladka moja ljubica!«

In sklonil se je črez-njo ter jo poljubil. Tončkine trepalnice so se naglo odprle, prestrašeno je izpregledala; zagledavši pa nad seboj lepo Pajkovo glavo, ga je objela z obema rokama okoli vratu in, sklenivši svoje prste za njegovim tilnikom, je pritisnila njegova na svoja usta ter šepetala:

»Ti moj dragec — ljubček — srček!«

In poljubila ga je, mu božala lica, rila s prsti po gostih laseh, mu gladila lepo, dolgo, polno brado ter ga gledala žareče, pa se mu smehljala, blaženo, zapeljivo.

Pajk je sedel ob njej; naslanjaje se s komolcem ob blazino, si je podpiral glavo, ter se z levico poigral z njenimi bujnimi zlatimi kodri.

»Vse je pripravljeno, dušica,« ji je govoril . . . »še jutri, in moja boš!«

»Še samo jutri!« je ponovila ona, ljubko se nasmihajoč. »O, da bi le že bilo jutri, potem, oh, potem sem tvoja ženka!«

Znova ga je privila k sebi ter ga obsipala s poljubi.

Potem pa se je sklonil Pajk ter vzel odloženo šatuljo z bližnjega fotelja. In položil jo je sebi na kolena, vzel iz nje biserni lanec ter ga del strmeči Tončki okoli krasnega labodjega vratu. Potem ji je nataknil obe zapestnici . . . naposled pa še prstan. Potem je vzel z bližnje toaletne mizice zrcalo in, pred obrazek ji je držeč, je dejal:

»Glej, Tončka, kako lepa, kako divna je bodoča doktorica Pajkova!«

Tončka pa se je smejala, objemala svojega ženina ter, nepopisno srečna, se ogledovala v prebogatem lišpu.

Za nekaj hipcev pa je zaklical Pajk: »Ana!«

Odprle so se duri, in v spalnico je priteknel veselo lajajoč lepi, prijazni, pametni, najbolj olikani hrt, vzor vsem konjederčevim učencem, on — Muki . . .

»Tudi ta je tvoj, mucika!« je dejal Pajk ter položil od vznemirjenosti trepetajočega Mukija Tončki v naročje.

(Dalje prihodujč.)

Upori gorenjskih kmetov v 17. in 18. stoletju.

Po arhivnih virih spisal Vladimir Levec.

Okmetiških uporih na slovenski zemlji in njih vzrokih se je pisalo že precej tudi v našem jeziku. Pred nekaj leti (1891, str. 202. i. n.) je v tem listu narisal prof. Kaspret razmere gorenjskih kmetov okrog l. 1500., in Parapat je priobčil v »Letopisu M. Sl. za l. 1869.« članek o kmetiških »puntih« od l. 1513. do l. 1635. Nekako nadaljevanje obeh teh spisov naj bodo naslednje vrstice. Virov nisem navajal podrobno, večino gradiva sem vzel iz grajskega arhiva v Smledniku na Gorenjskem; natančnejše citate pa navajam v svoji razpravi »Schloss und Herrschaft Flödnig in Oberkrain«, katera izhaja ravno zdaj v nemških publikacijah muzejskega društva za Kranjsko.

Razmere kmetov, ki so bile še v 13. in 14. stoletju jako ugodne, so se slabšale v 15. in 16. stoletju bolj in bolj; postale so polagoma tako neznosne, da so prijeli kmetje za orožje. Toda izid kmetiških

uporov je le še pripomogel, da je bil njih položaj poslej tem slabejši in neznosnejši. Na Ogrskem je n. pr. v tem času nastal pregovor:

Rusticus est quasi Rind (bos),
Nisi quod sibi cornua desint.

V teh besedah se značilno izraža trditev, da je kmet stvar, s katero sme grajščak delati in storiti, kar se mu poljubi. Vzrok temu, da so nastale take misli o razmerju med gospodom in podložnikom, je bilo nekaj tudi rimsko pravo, ki si je pridobilo v 15. veku in v naslednjih stoletjih vedno večjo in večjo veljavo v nemškem cesarstvu; romanisti pa so krivo razumevali nemškopravne odvisnostne odnošaje ter jih tolmačili po pravilih svojega prava in tako dali mnogo povoda pritožbam. Še večjega pomena pa so bile za poslabšanje kmetiških razmer razne vojne in njih posledice, zlasti tridesetletna, potem boji zoper Ludvika XIV. in po naših krajih posebno beneške vojne in turški napadi. Za vse te vojaške operacije je bilo treba denarja, zopet denarja in še enkrat denarja. Davek se je naložil deželam, te so ga razdelile na razne grajščake, toda ti ga niso nikdar plačali sami; saj je bil star običaj plemstva v Avstriji takisto, kakor drugod, da se je za davke, sebi naložene, odškodovalo pri svojih podložnikih. Razen tega pa vidimo, da so težile grajščine v 17. in 18. stoletju prav tako za tem, da bi povišale tlako, kakor so delale sto ali dvesto let preje.

Take ali vsaj podobne so bile — ob kratkem narisane — razmere kmetov v 17. in 18. stoletju po vsem nemškem cesarstvu, take so bile torej tudi v Avstriji. V vsem obsegu sedanjega avstrijskega cesarstva so se prepirale v 17. stoletju, zlasti pa v začetku 18. stoletja gosposke s svojimi podložnimi kmeti. Da navedem le nekaj primerov; uporni štajerski kmetje so ubili v onem času na krut način višjega deželnega komisarja Volfganga Friderika grofa Wurmbanda, in na podoben način so se vzdignili moravski kmetje. Razdraženost prostega ljudstva so porabili francoski, bavarski in ogrski brezvestni agitatorji in jo izkoriščali za svoje prevratne namene. Taki emisarji so sodelovali n. pr. pri dunajskem uporu zoper žide dne 16. januarja l. 1706. Zlasti Francozi so bili v tem oziru zelo delavni in so izkušali na raznih krajih naščuvati podložnike na vstajo, narejati Avstriji tako neprilike in odvracati njeno pozornost od vnanjih bojišč na notranje razmere. Da tudi na Kranjskem ni nedostajalo takih francoskih odposlancev, pokaže ta razpravica.

Grajščina Smlednik na Gorenjskem — ne daleč nad Ljubljano — je bila v začetku 17. stoletja zastavljena Pavlu baronu Egkhu; dne 28. marcija 1626. l. pa mu jo je cesar Ferdinand II. prodal. Prvo, kar

je storil novi lastnik, je bila ureditev podložniških razmer. Toda pri tem je prišel kmalu v nasprotje s svojimi kmeti, in ti so se pritožili pri deželnem oskrbniku; ko pa tukaj niso nič opravili, so sklenili, da pošljejo svoje poslance k cesarju. Toda njih gospod jih je prehitel in prosil, naj cesar naloži podložnikom večni molk in njega varuje upornih kmetov, te pa prisili k dolžni pokorščini. Res je izšlo meseca decembra l. 1627. povelje, naj zapro vse kmete, ki pridejo v Gradec, dokler ne dokažejo, da so uporni kmetje in njih kolovodje storili, kar so dolžni. Tako se je torej žalostno izjalovil prvi poskus kmetov, da bi poboljšali svoj položaj.

Iste pritožbe so ponavljali podložni kmetje trideset let pozneje, l. 1660., ko je prišel Leopold I. v Ljubljano, kjer so se mu poklonili kranjski stanoviti. Tožili so posebno, da se jim je povišal davek, in da morajo zdaj tlačaniti skoro dan na dan, a preje da so morali na tlako samo dvanajst dni v letu. Brez vzroka te pritožbe gotovo niso bile; saj je bil tedanji najemnik smlejske grajščine Ivan Štefan Wuttalitsch res samovoljen, oblasten in surov človek, ki je rad kršil pravice drugih ljudi ter najbrže tudi s podložniki ni postopal preveč prijazno, ampak se je okoriščal na njih stroške in si polnil žepe. Pomagala pa pritožba kmetom tudi ta pot ni nič, in prisiljeni so se naposled vdali zahtevam svoje grajščine. Iste neznosne razmere so bile prej, ko slej; med prostim narodom pa je vrelo tudi še dalje, in treba je bilo le pravega trenutja, da nastane upor. Zgodilo se je to l. 1684., ko je bil lastnik smlejske grajščine deželni glavni prejemnik Ivan Peer pl. Pernburg. Pritožbe podložnikov so bile do malega iste, kakor nekaj let prej; razen tega pa so poudarjali kmetje v svojem spisu tudi, da morajo voziti v Ljubljano grajščinsko zelje, repo, slamo, žir in žito, nazaj pa vino. Če iz tehnih vzrokov ne pridejo tlačaniti, jih zarubi grajska gosposka takoj. Kočarji so tožili, da morajo goniti grajsko živino na kriško planino, nazaj doli pa nositi na hrbtu težke tovore sira in masla; a zvečer ne dobe jedil, ki so jih preje dobivali, ampak samo majhen kosček kruha. Nekaj resnice je bilo gotovo v teh pritožbah, ker je dne 9. julija l. 1685. deželno glavarstvo naročilo Pernburgu, naj se drži najstrožje novega urbarja iz leta 1674., če ne da ga bodo kaznovali s sto zlatniki globe. Zastopal je kmete pri razpravi advokat dr. Zumerer.

(Konec prihodnjic.)

Dušne borbe.

Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje.)

VI.

ilo je po obedu istega dne. V Vidmarjevi hiši je vladal pokoj. Vsakdo se je umaknil v svojo sobo, da ondi v blaženi svobodi in v miru prebije težki, lenobni popoldanski čas. Vročina je bila grozna, da je kar zemlja pokala in zevala, da so ljudje kar omagovali. Zato so se naši znanci po obedu kmalu razšli, da se vsaki po svoje vda zaženemu počitku.

Emerih, ki sicer v mestu po obedu ni nikoli in dalj zadremal, nego pol urice, je spal danes trdno že skoro dve uri.

Ne daleč od ležišča, kjer je on počival, je slonela Feodora v nizkem naslanjaču s knjigo v roki. Čitati kaj zanimivega, je bil za-njo največji počitek.

Tudi ona je zrla že skoro dve uri v knjigo, a vendar ni bila prečitala iz nje niti ene strani. Nemirna je bila. Vedno se je ozirala po soprogu, da-li se skoro vzbudi. Tako dolgo, kakor danes, še nikoli ni trajalo njegovo popoldansko spanje. Ura je bila že štiri, ko se je profesor vzbudil.

Ko se je do dobrega nazehal, je primaknila Feodora naslanjač bliže njega in mu z nemalo utripajočim srcem povedala o želji in namenu Vidmaričinih glede Franja.

Emerihu ni bila stvar nova. Tovariš Vidmar mu je bil že večkrat mimogrede omenil, kako primeren par bi lahko bila Franjo in Sidonija. Emerih je nato prikimoval z glavo v znamenje, da se temu ne protivi, in nista več o tem predmetu govorila.

»A kaj praviš ti k temu?« vpraša Emerih Feodoro, ne da bi sam izrekel svoje misli.

»O, jaz bi to zvezo odobraval, ako —«

V tem trenutju nekdo potrka. Na Emerihov odziv vstopi Franjo. »Ali imata kakšen načrt za popoldne? Vidmarjevi so dobili poset iz mesta; zato sem menil, da bi mi trije napravili daljši izprehod. Zrak se je izdatno ohladil; nekje v gorah je menda bila nevihta.«

»Izprehod lahko vidva prevzameta,« reče Emerih dobrohotno; »jaz in Vidmar imava ob polušestih dogovorjen sestanek v trgu. Ime-

niten ruski učenjak se je ondi nastanil za nekaj dni, in njega bi rada posetila. Pa ravno prav, da si prišel; kakor da bi te bila poklicala. Nekaj važnega ti imava sporočiti.«

»Nekaj važnega? Meni?« se je začudil Franjo in postajal nemiren. Slutil ni ničesar, a že nekaj časa sem je bil tako razdražen, da ga je vsaka malenkost vznemirila.

»Znaš,« je začel Emerih dobre volje ter si med tem popravljaj svojo toaleto, »v tej hiši so ljudje, ki so v skrbeh, da ne bi sčasoma tebi samemu, kakršen si, postalo dolg čas v daljnji Bosni. In ker celo Bog pravi, da ni dobro človeku biti samemu, bi ti dali radi družbo s seboj, družbo, ali pravzaprav osebo, ki se za-te jako zanima.«

»Jaz se nikoli ne oženim,« je bil kratki Franjev odgovor. Ni maral dolgih uvodov. Umel je takoj, kam vse to meri.

»Franjo, ti govoriš jako otročje,« ga posvari Emerih resnobno. »Življenje je polno sitnob in težav, a koliko lažje jih prenaša človek, ako jih ima s kom deliti. Doslej si bil mlad, in mladost si nekoliko z lahkomiselnostjo, nekoliko s pozabljivostjo, a največ z upi pomaga, da je neugodnosti in skrbi preveč ne potlačijo. Drugače se godi človeku, kadar mu gre življenje navzdol. Z neizpolnjenimi upi peša navadno tudi njegov pogum, a tedaj možu kaj dobro dejeta prijazni svet in tešilna beseda iz ljubečih ust.

»Življenje, zakonsko ali samsko, je žalibog vedno le hud boj,« je odgovoril Franjo in gledal skozi okno in od ondod na sinje nebo, kakor da ondi stoje napisane njegove misli. »Bojevati se mora človek za življenje tako ali tako, ali je poročen ali je samec, bojevati tako dolgo, dokler ne premaga, ali pa omaga. Poznam srečne in nesrečne zakone, srečne in nesrečne samce. Kdo more vedeti, kaj komu življenje prinese? — Sicer pa je bolje, da ne vemo. Ko bi vedeli že naprej, kaj nas čaka, ne mogli bi niti eno uro prenesti življenja bremena. Edino, kar nam sladi ali vsaj lajša življenje, je vendar samo laž in domišljija.«

»Glej ga no, kam je zašel! Celo filozofsko vprašanje nam tu razlaga; ta odgovor pač ne razodeva zakonskega kandidata,« se pošali Emerih. »No, pa saj te nočemo siliti, kaj ne, Feodora? Dekle, katero ti vsiljujejo, ima res marsikatero hibo. Pa saj ni, da mora prav ona biti; svet ima nevest na izbero. A resno bi ti svetoval, da se skoro oženiš. — Jojmeni, odriniti moram, Vidmar me že gotovo čaka,« pristavi v skrbeh, pogledavši na uro. »Torej z Bogom, otroka! Želim, da bi prav dobro prebila lepi popoldan. A ti, Feodora, skrbi, da mu glavo poravnas; saj ženska zgovornost in razumnost tvorita čuda.«

Pokimal je, mignil z roko v pozdrav in odšel. —

Že od jutra, odkar je imela one pogovore najprej s Sidonijo, a potem z nje materjo, je bilo Feodori, kakor da tlači nje dušo neznosna tega. Neprijetno to stanje pa se ji je izdatno shujšalo v onih dveh urah, ko se je pripravljala med soprogovim spanjem na važni razgovor z njim radi Franja. Nepričakovani Franjev prihod v tistem važnem trenutku pa jo je še bolj razburil. Nato še njegov odločni ugovor, češ, da se nikoli ne oženi, njegove čudne besede, o katerih je menila, da jih umeje, potem nagli soprogov odhod, po katerem je bila izročena Franju za ves popoldan ter je morala biti sama z njim: to vse jo je tako pretreslo in vznemirilo, da jo je za trenotek obšla slabost. Zdelo se ji je, kakor da se je nenadoma skrilo solnce; tako se ji je stemnilo pred očmi, in čudne slutnje, napol blažene, napol grozne, so ji krčile srce.

Franjo, ki je zrl po bratovem odhodu še nekaj časa skozi okno v daljavo, se je zdaj obrnil proti Feodori rekoč:

»Ali te je volja izpolniti Emerihovo željo, da greva na daljši izprehod?« Toda komaj je te besede izgovoril in se pri tem ozrl na-njo, ko je vzkljnil: »Kaj ti je, Feodora? Ali ti ni dobro?«

Njegov glas jo je oživil. Prejšnji nje bledobi je sledila nena-
ravna rdečica. — »Kaj vem jaz,« je odgovorila zdvojenjena. »Najrajša bi izbežala izpred sebe in ljudi.«

A takoj je obžalovala burni, nepremišljeni odgovor. »Na koliko načinov si ga Franjo lahko raztolmači,« si je mislila v skrbeh. Trdno je sklenila, da popravi svoj pogrešek ter bode zanaprej oprezna.

»Ko bi vedel, Franjo,« je rekla nato s kolikor možno mirnim glasom, »kako me Vidmarjeva nadleguje zavoljo tebe in Sidonije. Hoče, naj jo tebi priporočam kot nevesto. Če storim to, se na-me huduješ, če ne storim, bode ona razžaljena. Neizogibno je torej, da se enemu izmed vaju zamerim. A zdaj še Emerih sili vame, naj te nagovarjam k ženitvi. Vidiš to nasilje me tako draži; zato oprostí moje čudno vedenje.«

»Ti poznaš moj sklep, da se nikoli ne oženim,« je odgovoril Franjo malomarno. »Škoda vsake besede.«

»A zakaj ne? Prav ti se mi vidiš kakor ustvarjen, da postaneš vzoren zakonski mož,« je ugovarjala Feodora sicer mirno, a srce ji je s tako silo tolklo, da ji je beseda hotela zastati.

»In to še vprašaš?« je odgovoril on skoro s sovražnim glasom. »Ali ti ne umeješ govorice oči, kakor jo jaz pri tebi umejem?«

»Kaj bi bil neki takega zvedel iz mojih oči?« ga je povprašala Feodora hlastno, a čutila je, kako je čelo vlažno od mrzlega potu. Slutila je, da je zdaj prišel oni trenotek, katerega se je toliko bala, in silno se je preplašila. Pri tem pa je sama sebi prigovarjala ter delala pogum, da ne bi njiju nesrečno nagnjenje prestopilo meje. Nikoli v svojem življenju se ona še ni bila zlagala, a zdaj je začutila potrebo, da se poprime tega ostudnega sredstva, hotoč njega in sebe rešiti.

»Čital sem nekaj,« je odgovoril on z žarečim očesom in silno dvigujočimi se prsmi, »čital sem nekaj, kar me v nebo povzdiguje, a pri tem vendar do blaznosti onesrečuje.«

»Franjo, ali te ni motil tvoj vid!« je opomnila ona pomilovalno. S trdno voljo je že bila dosegla, da ji glas ni več drgetal. »Morda si iz mojih oči zvedel, da nisem celoma srečna, kaj družega pa gotovo ni bilo iz njih posneti.«

Franjo je zmajal žalostno z glavo. »Mene ne prevariš, Feodora, kakor sebe, ko se zdaj sama zatajuješ! Ali misliš, ko sem dan na dan zrl svitanje nebeške luči v tvojih očeh, da morem zdaj verovati tvojemu zanikavanju, izvirajočemu iz same bojazni in tankovestnosti? Tvojo ljubav včasih čutim po vseh žilah. Ona žge z blaženim in ob enem pogubnim ognjem moje življenja, in prav ta silni občutek mi je odkril resnico, katero zdaj svojeglavno tajiš.«

Tu mu je Feodora, vidno preplašena, pretrgala razdraženo besedovanje. »Franjo, kako si upaš z menoj na tak način govoriti, z menoj, z ženo svojega brata? Za koga me vendar smatraš?« — In v hudi bolesti in od silnega srama si je z rokami zakrila obraz.

Po Franju je zadrgetalo. Grozno je prebledel, a vdati se ni hotel. »Poslušaj me, za Boga, predno izrečeš sodbo o meni,« je vzkliknil s presunjenim glasom; »saj od tega trenutka je odvisna vsa moja bodočnost. Ta trenotek naj odloči, ali bom hodil odslej po potih poštenosti, ali pogube. Feodora, v tem trenutku nisem tvoj svak. Ti veš, da te ljubim; ni treba, da ti to šele povem. Veš tudi, kakor vem jaz, da svet ne odobruje take ljubezni. Daj mi izgovoriti,« je nadaljeval upadlih lic in celoma uničen, ko mu je Feodora mignila z roko, da naj neha. »Rekel sem, da te ljubim, a umej me prav! Jaz hočem le tvoje srce, in prej ne najdem miru, niti ga tebi ne privoščim, dokler sama ne potrdiš, kar so mi tolikokrat povedale tvoje oči: da sem tudi jaz tebi to, kar si ti meni!«

»Franjo, Franjo, ali ne veš, da mož, ki vodi žensko do propasti, kaže, da je ne spoštuje!« mu je očitala bolj bolestno, nego se hudujoč, in solze so se ji lesketale v zavzetih očeh.

»Da jaz tebe ne spoštujem?« se je zadivil Franjo, in strast, katera mu je bila ravnokar razburila obličje, je izginila iz njega in se umaknila izrazu silne pobitosti. »Ali sem res podoben zapeljivcu? Ali je možno, Feodora, da sem te užalil s svojimi besedami? — Če sem te res, o, potem mi odpusti! Saj še svetniki niso brez izkušnjav, a oni jih srečno premagajo baš zato, ker so svetniki. Navadni ljudje, kakor sva jaz in ti, pa omagajo. Midva pa ne padeva tako nizko, kakor se ti bojiš. Nisem-li bil dovolj kreposten, da sem molčal do zdaj? A da ne bi tebe ljubil, to ni v moji oblasti. Ljubil sem te prvi trenotek, ko sem te zagledal, ljubim te iskreno, silno tudi sedaj in te bodem ljubil do svojega zadnjega vzdihla, naj že hočem ali se ustavljam. O, reci, da enako iskreno, enako silno tudi ti mene ljubiš. Samo z eno besedo, samo z enim migljajem potrdi mojo sladko slutnjo, in nikoli več te ne bodem nadlegoval. Utešiš me s tem za celo življenje.«

Feodora je zatrepetala. Znovič si je pokrila z dlanmi lica, ki so ji žarela v živem plamenu. Nehote je zadržala za trenotek sapo, da bi poslušala odmev onih milodonečih besed. Oh, kako dolgo je nje duša zastoj koprnela po enakih glasovih, a zdaj, ko so nenadoma zadoneli na strunah njenega srca, jih je morala oglušiti, je morala bežati pred njih zapeljivim zvokom. Bridka usoda! Toda ni, da bi morala! Privzdignila je glavo. Smrtno blede, z očmi gledajočimi iz poluzaprtyh trepalnic, z ustnicami bolešno stisnjenimi, s pripognjeno glavo, kakor hudodelnik, ki prosi usmiljenja, je stal Franjo pred njo, čakaje usodnega odgovora.

Ta pogled ji je pretresel dušo. Nje trdni sklepi so se zmajali, pogum ji je upadel. Zavrtelo se ji je pred očmi, in oprijeti se je morala naslanjala, da ni onemogla.

Takoj pa se je spet nanj ozrla in ga odločno pogledala: »Tako, kakor si ti domišljuješ,« je rekla z mirnim, čistim glasom, »te nisem nikoli ljubila, niti te bodem kdaj. Ljubim te in cenim, kakor ljubimo in cenimo vsakega blagega, ljubeznivega človeka, a ker si vrhu tega tudi moj sorodnik, si mi tem ljubši. A zdaj je čas, da neha ta čudni in za naju malo primerni pogovor.«

Franjo se je zganil. Pogledal jo je dvomljivo, a pri tem je še bolj pobledel, in črte njegovega obraza so kar okamenele. »Če drugzega ne, vsaj sočutno besedo bi mi privoščila,« je rekel s takim glasom, ki se je zdel, kakor da prihaja iz tujega grla; tako malo je bil podoben njegovemu. »Kam je prešla tvoja blagost, kam tvoje dobro srce? Ali sta tudi ona bila samo hlimba? — Kaj naj postane z menoj?

— Feodora, Feodora,« je zaklical s prejšnjim strastnim obupom, »sebi pripisuj zle nasledke, ki se utegnejo roditi iz tega sestanka!«

Obrnil se je in počasnih korakov, kakor da je v tej pol uri z dušno čilostjo izgubil tudi telesno moč, je zapustil sobo.

Ko so se vrata za Franjem zaprla, se Feodora ni mogla ni ganiti, ni misliti; samo nedoločno je čutila, da se je zdaj-le med temi štirimi zidovi izvršil važen, usoden čin v žaloigri njenega življenja, ki ni uničil samo njenega bitja, temveč tudi še drugo življenje. V svesti si je bila, da je storila svojo dolžnost, a oni sladki čut, ki spremlja vsako plemenito dejanje, se v njej ni hotel oglasiti. Nasprotno, začutila je v srcu neznosno boleost. Tajni očitajoči glas, da s Franjem ni blago ravnala, ji ni dal miru, in bila je nesrečna, kakor še nikoli poprej. Notranji glas ji je govoril, da nje velika žrtva, njeno samozatajevanje, njene neprestane muke ne obrode blagoslova. Pri tej zavesti jo je popadel obup, in ta brezupnost jo je šele zopet oživila. Zaklenila je vrata ter se vrgla na blazino. »Ali sem mogla drugače ravnati?« je govorila sama pri sebi, vdajajoč se vihri, ki je po njej razsajala. »Ka-li ne vem, da slabost enega trenutka utegne postati bridkost za celo življenje? — Ka-li ne vem, da ljudje Franjevega značaja ljubijo samo enkrat in to za celo življenje? Ako bi mu bila ovadila čustva, ki jih zanj gojim, bi bila ulila tako rekoč olje v plamen njegove ljubezni. Ker sem mu jih pa zatajila, je upanje, da se ogenj nedovoljenih čuvstev v njem skoro ohladi. Nepovračana ljubezen redko kdaj požene globoke korenine, a prevarjeno srce se rado obrne drugam. In tako utegne on še srečen postati v življenju, kar mu iz cele duše želim. Ali ne trpim dovolj jaz za oba?« Tako je sebi prigovarjala, da bi zadušila prepričanje, katero jo je vedno bolj prevzemalo, da je namreč krivo ravnala s pomilovanja vrednim možem. Ta glas ji je govoril, da njega ne bi bila smela meriti z merilom drugih lahkoživnih metuljčkov, ki ljubijo iz dolzega časa, radi zabave in iz enakih neblagih vzrokov, in da bi bila bolje storila, ko bi bila zacelila rane njegovega bolnega srca s prijazno besedo, z zatrdilom, da mu ona ostane vedno dobra in vdana, a da naj se njiju sočutje ublaži po vzajemnem zatajevanju. S tako govorico bi ga bila gotovo utešila in vzpodbujala h kreposti. A tako, kaj bode z njim? Slutnja ji je govorila, da nič dobrega.

Tako si je mučila svoje zbegane možgane, da bi našla pot, po kateri reši njega in sebe iz labirinta. —

Mrak se je delal, a ona še ni bila nič pametnega iztaknila. Vedela je samo, da je v teh kratkih urah preživela celo življenje; čutila

je, da že dozdej ni ljubila življenja, ker ni bila srečna, a odslej ji bode življenje kar neznosno.

V hiši pa se je začulo gibanje in govorjenje. Soproj se je bil menda že vrnil ter je po njej povpraševal. Morala si je deti krinko na obraz in oditi v sobano, kjer so se domači shajali.

Ko se je potem cela družba sešla pri večerji, ni nihče slutil viharja, ki je danes razsajal med dvojico, ki si je sedela nasproti. Feodora je bila res videti bledejša in resnejša, nego sicer, a v nje mirnem vedenju ne bi bilo moglo niti najopreznjše oko zapaziti mučnega napa, s katerim je dosegla navidezni pokoj.

Na Franjevem obrazu se ni ganila nobena žilica. Samo njegove trepalnice so zdaj pa zdaj hitreje utripale, in pogostno nadimanje prsi je značilo, da so se mu bile srčne boleti le še pomnožile. Sicer pa se je vedel, kakor po navadi.

A venčar je bil v družbi nekdo, ki je nocoj imel posebno oster pogled za njiju. Vidmarjevo gospo je že zjutraj obhajal sum, da morda Feodori bolj ugaja prikupni svak, nego dolgočasni soprog. Ali bi se sicer tako odločno branila prihiteti Franju in Sidoniji na pomoč? Nje upadli, zamišljeni obraz ji je potrjeval to mnenje, in zdelo se ji je, da je tudi Franjo nocoj raztresen in malobeseden.

»Med tema dvema se nekaj plete,« si je mislila ter sklenila Emeriha opozoriti.

Ko so šli po večerji, kakor po navadi, vsi na verando, da se naučijejo čvrste, hladne sape, se je Feodora od družbe poslovila. Bila je utrujena in želela si je počitka. »Ah, ko bi mogla leči za večno,« je vzdihnila natihoma, gredoč v svojo sobo.

Vidmarica, vesela, da se ji je prilika tako hitro ponudila, se je hitro oklenila Emerihovega lakta in ga povabila, da bi jo spremil malo na vrt, češ, da je sedela danes dovolj dolgo pri svojih gostih, da bi rada nekoliko pregenila svoje otrple ude. In Emerih, ničesar sluteč, jo je radovoljno spremil.

(Dalje prihodnjic.)

Otok.

V morjá modrini otok je sameval,
Vodovje pljuska je vanj.
A temna ga požrla je globina,
Pozabili ljudje so nanj.

Brez druga, brez prijatelja samevam,
Valovje pljuska v me svetá,
In tiho nekega bom dne izginil,
Kot se izgubil ótok ta.

Prokop.

Kamneni dež.

Spisal dr. Simon Šubic.

(Dalje.)

Iz dosedanjih vzgledov, katerim pozneje priložimo še drugih, sklepamo, da padajo meteori z večine v družbi z ognjenimi krogli. Najredkeje pa se opazujejo pri jasnem nebu, ako se ne naredi poprej črnikasta, tako imenovana meteorna meglica. Toda včasih tudi brez meglice strašno počí v vedrem podnebjú, pa pade aerolit. Tako se je zgodilo dne 16. septembra l. 1843. ne daleč od Mühlhausna, kjer je padel velik aerolit med močnim grmenjem z jasnega neba. Večkrat pa se naredi hipoma hudo črna meglica, zasliši se hrup in tresk, kakor da bi kdo večkrat zapored s topom ustrelil, in takoj pade ali samec črni kamen, ne da bi se pokazala kaka luč na nebu, ali pa v družbi z drugimi aeroliti. Včasih jih pade iz ene same meteorne meglice med tem časom, ko se vleče nad kako pokrajino, toliko, da je vsa okolica na široko posuta z nebeškim kamenjem in drobižem, kakor kadar toča pobije. Tako je bilo pri kamenenem dežju v Sieni.

Meteorska jama, imenovana tudi Mamutska luknja, v Severni Ameriki se je menda naredila od silno velikega meteora, ki se je ondod razpočil ter v zemljo treščil. Troje velikih meteorovih kosov, z večine železnega sestava, so našli v bližnji okolici, nekaj po pol ure, nekaj pičlo uro od jame. Jama je 625 angleških črevljev globoka, na vrhu pa meri naokrog dobrih 13000 črevljev; tako široka je, da dobro uro potrebuješ, predno jo po obronku obhodiš. Tik njenega obronka so našli veliko množico meteorskega kamenja. Iz teh najdenin sklepajo, da je padel tukaj na zemljo silen meteor, ki se je zarinil kakih 700 do 800 črevljev globoko v tla in se tam razpočil s tako močjo, da je razpok razdejal zemljo tako globoko in široko, kakršna je sedaj videti jama.

Tako imenitnost je dosegla ta meteorska jama, da jo je dala vlada združenih severnoameriških držav natančno preiskati; poslala je tjakaj nekdanjega načelnika svojih geologov: K. Gilberta in M. Battru. Učenjaka sta našla preobilo meteornih ostankov in drugih zanimivosti, poleg katerih ni dvomiti najmanje, da se je jama naredila od velikega meteora. Izmed onih treh največjih kosov tehta najlažji 300, drugi 600 in najtežji 850 funtov. Hranijo se ti meteorni kosovi

v muzeju „Smithsonian Institution“ imenovanem, katerega vzdržujejo severnoameriške države v Washingtonu.

Poznali pa so tudi že Rimljani kamneni dež; saj se nahaja semtertja, n. pr. v Pliniju opomba: »lapidibus pluit«, t. j. kamnen dež gre.

V Eshilejevih ostankih o »rešitvi Prometeja« bi skoraj mislil, da imaš preiskovanje o padanju meteorov pred seboj, ko bereš: »Jupiter postavi meglo na nebo ter ukaže, da se iz nje usuje okroglasto kamenje, katero navzkrižem posuje deželo.«

Kakor pogostoma padajo majhni aeroliti, tako redkokrat se nahajajo veliki, h katerim se prišteva traški kamen v Trakiji pri reki Egospotami (Aigos potamoi), braziljanski, ki je padel v Bahiji, in tisti, ko so ga našli pri Otumpi. Zadnja dva meteorolita je popisal Rubi de Celis; on pravi, da je ta sedem, oni pa sedem in pol črevlja dolg. Pertz pa je popisal oni siloviti aerolit, kateri je padel v desetem stoletju v potok pri Narniju, in je tako velik, da ga je več nego cel vatel ostalo nad vodo.

Dva meseca preje, nego je šel v Sieni kamneni dež, je dal (1794) Chladni na svetlo svoj spis: »O izvoru železne tvarine, katero je Pallas našel«. V tem spisu nahajamo prve natančne zveze med ognjenimi meteori in med kamenjem, katero pada z neba na zemljo. Chladni je prvi dokazal, da ni mogoče, da bi se bilo meteorsko kamenje, bodisi v podobi te ali one tvarine, odtrgalo od zemlje in šele po mnogoterih izpremembah v zraku zopet padlo na zemljo; dokazal je, da prihajajo aerolitje od zunaj iz vesoljnega svetovnega prostora. — Halley je že leta 1686. spoznal, da ti podnebni meteori ne morejo izvirati iz zemlje, ker velika ognjena krogla, katera se je prikazala tisto leto, je tekla zemeljskemu teku ravno nasproti, tedaj ni mogla priti od zemlje, temveč iz vesoljnega svetovnega prostora. Izvor tega meteora ni bil pozemeljski, ampak kosmiški ali planetarski.

Kosmiškemu izvoru iz začetka ni manjkalo nasprotnikov, kateri so celo ugibali, da meteori izhajajo iz lune. Dasi na luni in njenem površju z najostrejšimi daljnogledi ni spoznati nikakršnega gibanja, niti živih delujočih ognjenikov, vendar so trdili ti nasprotniki, da prihajajo aeroliti iz mesečevih vulkanov na zemljo.

Pri bolj natankem pretresovanju teh misli se je pokazala bolj in bolj neverjetnost, da bi luna imela še kaj takih metalnih moči v sebi, kakršne bi morale biti ognjene moči, da bi mogle iz vulkanov na luni hitati kamenje tako daleč proč, da bi se od lune ločilo. Saj

na zemlji se nahaja še dosti velika množica mogočno bljuvajočih vulkanov; visoko sicer mečejo v zrak kamenje, rudnine, lavo in prah ter pesek, vendar nobenega trupla ne vržejo s tako močjo, da bi se vzdignilo do meje ozračja, ali da bi celo pretrgalo vezi zemeljske natege in se odtrgalo od zemlje. Še tiste strašanske moči vulkanskega ognja, ki so leta 1883. goro Krakatav in toliko njenega otoka z orjaškimi silami višje proti nebu zagnale, nego bodisi katerakoli druga ognjena gora, do meje ozračja niso vrgle nobene stvari. Nekaj najdrobnejših tvarin, iz katerih so pozneje nastale belkaste meglice, so sicer zagnale Krakatavove ognjene moči tako visoko, da so se videle iz njih narejene meglice, plavajoče kakih osemdeset kilometrov ali okoli deset milj visoko. Vsa težja trupla so pa že veliko nižje padala nazaj na zemljo.

Celo vso pravico pa je izgubilo mnenje, da bi utrinki izvirali iz lune, ko se je pokazalo, da nekateri lete veliko hitreje, nego zemlja in luna z njo. Posebno pa se je uničilo tisto mnenje, ko se je našel njih izvor na obnebjju. Slišali bomo namreč pozneje, da imajo obhodni utrinki, kateri padajo v nekih letnih časih, neka svoja zvezdna krđela na nebu, iz katerih prihajajo proti zemlji. Naj stoji luna nam nad glavo ali pod nogami, utrinjalke ne zapuste svojega izvirnega kraja v svetovnem prostoru; tedaj luna nima z njimi nič opraviti.

S tem spoznanjem so propadle tudi misli tistih, kateri so s slovečim astronomom Keplerjem vred trdili, da se meteori delajo v našem obnebjju iz soparjev zemeljskih tvarin. Naj kdo trđi, da so se meteori odtrgali od površja zemlje ali pa iz njenega ozračja, vsaki se ujame v zanjko s tem, da bi pri takem izvoru ne imeli utrinki nikdar večje hitrosti v svojem gibanju, nego jo ima zemlja. Francoski merjavec Houzeau je pri Monsu natančno primerjal hitrost utrinkov ter je dokazal, da se oni gibljejo po dvakrat in celo po petkrat hitreje kot zemlja. Tedaj tudi ni mogoče, da bi izvirali iz zemlje.

Misel, da meteori izvirajo iz lune, se je porodila na Laškem. Izumil jo je fizik po imenu Paolo Maria Terzago, kateri je leta 1660. opazoval v Milanu tisti padajoči aerolit, ki je ubil nekega ondišnjega frančiškana. Nalik Terzagu so mislili nekateri grški prirodznanci, da meteori prihajajo iz solnca. O takih nazorih poroča Diogen Laertij glede traškega aerolita pri Egospotami. Plinij, ki poroča o tej namisli, se norčuje iz nje s pristavkom, naj bi bil Anaksagora prorokoval, kdaj da pade oni aerolit s solnca! — Domnevanje, da izhajajo aeroliti s solnca, izvira menda odtod, ker je padalo

nebeško kamenje z jasnega neba, ko je solnce sijalo, in ko lune ni bilo nikjer na dnevni strani zemlje. — Ker že poznamo Anaksagorove nazore o zvezdah, vemo, da ni on provzročil te krive hipoteze; toda nemogoče ni, da je kdo drugi storil ta napačni zaključek, ko je slišal o Anaksagorovem nauku, da solnce obstoji iz raztopljene ognjene snovi.

(Dalje prihodujč.)

Srečavanja.

Spisal Fr. Dolinčan.

(Dalje.)

Bilo je v začetku majnika meseca. Navadno sem se učil doma; a tisti dan me kar ni bilo strpelo v sobi. Prekrasno jutro je bilo, in odločil sem se, da pojdem na Grad. Vzel sem s seboj skripta in krenil skozi park. Še danes čutim, kako prijetno mi je bilo pri srcu. Zima je bila tisto leto zelo huda in trdovratna. Še celi april se je kremžil in pomišljal, sedaj pa je bila hipoma nastopila v vsej svoji krasoti spomlad. Brezštevilni kosi so vzletavali z grma na grm in čulo se je veselo žgolenje raznovrstnih ptic. Mehka spomladanska sapica mi je božala lice in mi vzbujala prijetne občutke v prsih. Silil sem se učiti, a nič ni prav šlo. Naposled sklenem, da toliko časa pustim učenje, dokler ne pridem do pripravnega prostorčka, kjer se ustavim in potem nadomestim, kar sem med potom zumudil. Zaprem torej skripta, a v tistem trenutku zapazim v parku na neki stranski stezi — njo! Bila ni proti meni obrnjena, a spoznal sem jo takoj. Pa ni bila sama, ampak bila je v moški družbi.

»Oh, to je gotovo njen ženin!« sem vzkliknil. Čudno, kaj ne da, da ga nisem že preje poznal. A tedaj, ko je hodila z materjo na izprehod, ga ni bilo nikdar z njima. Sicer pa on ni živel v Gradcu, kakor sem zvedel pozneje. »Ženin, seveda, kdo drugi če biti?« sem ponovil sam pri sebi. In sedaj moram priznati veliko slabost, katero očitamo večjidel le nežnemu spolu, katere pa menda tudi moški niso popolnoma prosti; polotila se me je namreč taka radovednost, da si nisem mogel kaj, da ne bi bil krenil po isti stezi, po kateri sta šla onadva. Rad bi bil videl njega, o čigar lepoti sem čul že toliko, a morda me je tudi še kaj družega zvabilo tjakaj. Čudno se mi je zdelo, kaj imata

tako zgodaj sama opraviti tu v parku. Ker sta hodila počasi, sem bil kmalu tako blizu njiju, da sem ju lahko opazoval. Pri tem so mi služila skripta jako dobro. Delal sem se, kakor bi jih brai, a v resnici sem neprenehoma gledal izpod čela na ona dva. Zdelo se mi je, kakor bi bila v živem razgovoru. Čul nisem sicer njiju pogovora, ker tako blizu si vendar nisem upal, a iz vsega njiju vedenja se je dalo posneti, da se v neki stvari ne zlagata. Pri visokem grmu, ki je bil že poln cvetja, sta se ustavila, in tu sem opazil, kako je snela ona prstan z roke in ga izročila njemu. In to je storil tudi on. Nato je on na lahko dvignil klobuček in odšel razburjen, ona pa se je obrnila proti meni. Jaz sem prebledel in zardel, vse ob enem. Izgubljen sem bil, kajti izogniti se ji nisem mogel. Vrniti se in tako rekoč bežati pred njo, bi bilo smešno. Kaj bi bila pač mislila o meni! Da lazim za njo in jo zasledujem! V tej misli je nikakor nisem smel potrditi. Tako sem sklenil ter se odločil, da ji stopim s kar najbolj mirnim obrazom in osornim očesom nasproti. Toda ostati miren, je bilo težko. Kri mi je silila v glavo, in sreča je bila res, da sem imel skripta v roki. Delal sem se, kakor bi se učil, dasi svoje zadrege tudi s tem nisem mogel prikriti.

Ko pa se mi je približala, sploh nisem mogel obrniti svojega pogleda od nje. Bilo je videti, kakor da se ji zdaj pa zdaj udirajo solze po licih; barve so jo izpreletavale in ustnice si je grizla z drobnimi bisernimi zobmi, kakor človek, ki se le s težavo vzdržuje joka. Čim bližje pa mi je prihajala, tem bolj ji je rdečica zalivala obraz. Preje me menda niti spoznala ni bila, kajti zdelo se mi je, kakor bi se bila hkrati zgenila. Izraz nepričakovanega veselja ji je zasijal na obrazu, in njen pogled je bil ta hip tako neizmerno koprneč in tako proseč, kakor bi mi bila hotela reči: »Glej, zaradi tebe sem to storila! Prosta sem sedaj, in tvoja postanem, ako hočeš! Ne obotavljaj se in sprejmi, kar ti darujem!«

Jaz pa v tisti svoji čudoviti modrosti, katera me je že tolikokrat za nos zvodila, sem proučil takoj vso situvacijo in si mislil: »Aha, on je razdril z njo svojo zvezo, ker je zvedel, kako se vede proti drugim. Ona pa bi se iz golega maščevanja zdaj takoj obljubila drugemu, samo da bi jezila onega. Ne boš! Za kaj takega sem jaz vendar predober!«

In zategnil sem ustnice v zaničljiv zasmeh. Njej pa se je v tem trenutku zalesketala solza v lepem očesu ter se utrnila po zornem licu. Kakor bi hotela prikriti vse to, je zbežala potem urnih korakov mimo mene.

»Komu je veljala ta solza?« ta misel me je zdaj mučila neprenehoma, a odgovora na to vedno in vedno se mi vsiljujoče vprašanje nisem vedel. Pamet me je učila, da meni ne, a samoljubje je dostikrat v odločnem protislovju s pametjo. Kar lase bi si bil ruval, da sem napravil zopet tako budalost. Toda po toči zvoniti je prepozno. Nekateremu človeku ni pomagati, in izmed tacihi ljudi sem bil tudi jaz! — Po njej sem hrepenel tako goreče, a ko sem jo čez dolgo časa zopet srečal, sem jo pahnil na ta način od sebe! Seveda, če sem razmišljeval in preudarjal, sem prišel do zaključka, da moja ne more postati; ona lepa, bogata — jaz nič družega, nego ubog študent. Pamet mi je govorila, da sem ravnal prav, a pri tacihi stvareh se najbolje opravi brez pameti!

In sklenil sem tisti čas, da postanem odslej bolj praktičen, in da se ne bodem zatekal več edino le k svoji pameti, temveč da se bodem vdajal bolj željam in zahtevam svojega srca.

Začel sem zategadelj zopet zahajati zvečer v park ob tistem času, ko je hodila nekdanj ona s svojo materjo na izprehod. Hotel sem popraviti, kar sem bil zagrešil, iz izbrisati vtisk, katerega sem bil napravil na-njo. »Vsakdo se je veseli, kdor jo vidi, zakaj se je ne bi veselil ti!« sem govoril sedaj sam sebi. »Četudi nikdar ne bo tvoja, en pogled iz tako lepega očesa pa vendar tudi deje dobro!« To je bil vendar zopet moder sklep!

Pridno sem hodil odslej v park, zvečer in zjutraj, a zaman! — Nje, katero sem iskal, ni bilo več na izpregled. O kolikokrat so me tisti čas zmotile moje oči! Kolikokrat se mi je zazdelo, da prihaja tu ali tam, ali ko sem pospešil svoje korake in se približal dotični osebi, sem se uveril, da so me varale oči. Dan je potekal za dnevom, a nje le ni bilo. Izpraševal sem in pozvedoval na vse strani, kaj je z njo, a dolgo mi ni vedel nihče povedati, kam je izginila. Končno so mi povedali, da je radi bolehnosti odpotovala nekam, in da se najbrž dalj časa ne vrne domov. Jaz sem verjel in v svoji gorostasni domišljavosti sem si očital, da sem morda tudi jaz kriv njene bolezn. Potrč sem lazil okrog, in na obrazu se mi je bralo, da moja duša trpi. Odkar pa sem bil zvedel, da nje ni več tukaj, in da je ne bode v park, sem se izogibal tega kraja. Zahajal sem v samoto, a tudi v samoti nisem našel miru, katerega sem iskal. Njena podoba mi je plavala vedno pred očmi, in hrepenenje, da bi jo zazrl, me ni zapustilo na nobenem mojih potov. Sicer so mi prihajale včasih prav zdrave in trezne misli. Prigovarjal sem si, da je vse to abotnost, da je nespametno se mučiti,

a sedaj, ko bi bilo umestno, da bi bila premagala pamet, je nadvladalo srce, edino le srce! —

Izpraševal sem se in si rekel: Ako ti pride sedaj nasproti, boš li postopal res mnogo drugače, nego si postopal poprej? Ali boš toliko pogumen, da si ji približaš? Ne! No, in da bi se samo z njenimi pogledi naslajal! Bode to li res zadostovalo tvojemu koprnečemu srcu?

Čemu torej vse to? Čemu, da, čemu?! Dokler sem vedel, da je zaročena z drugim, sem se vendar še laglje otrešel misli na-njo; odkar mi je pa bilo znano, da je na onega, kateremu je bila obljubljena, ne veže nobena vez več, se nisem mogel nič več pomiriti.

* * *

Nesrečen sem bil, grozno nesrečen! Povsod sem jo iskal, a našel je nisem nikjer. Toda vendar! Našel sem jo, našel v — sanjah. O to so bile čudne, prekrasne in ob enem strašne sanje, katerih ne pozabim nikdar; tako živo, tako resnično se je godilo vse to pred menoj! —

Hodil sem po lepem, prostornem vrtu. Vsakovrstne cvetice so cvetle in duhtele po umetno sestavljenih gredicah. Bele stezice so se vile na vse strani, a s pritlikovega, umetno okleščeneega sadnega drevja, katero je bilo lepo razvrščeno med gredicami, se je usipalo nežno cvetje na tla. Iz košatih vej pa se je čulo veselo ptičje petje. Bilo mi je nekako tesno pri srcu, kakor bi se bal, da me kdo ne prežene iz tega tako milega kraja. Toda žive duše ni bilo blizu. Bil sem sam, čisto sam. Hrepenenje pa me je gnalo dalje in dalje. Iskal sem nekoga, dasi v tistem trenutku sam nisem prav vedel, koga. Bolj in bolj sem se izgubljal v prijetne misli in se topil v sladkih čutih, tako da nisem opazil, kako je vrt izginil za menoj. Ko se zopet zavem, ni bilo nič več onih umetnih nasadov okrog mene, temveč razprostirala se je enakolična, neizmerna puščava pred mano. Ne drevja, ne cvetja, ne ptičjega petja ni bilo tukaj. In vendar me je srce gnalo dalje.

Pusta je bila zemlja pred mano, a tem čudovitejše je bilo nebo nad mojo glavo. Na eni strani lepo jasno, od solnca razsvetljeno, nekako zelenkastomodro, kakor se v resnici le malokdaj vidi. Na drugi strani pa so se kopicili črni oblaki, po katerih so strele švigale sem in tja. Bilo je videti, kakor bi se bližala huda ura od te strani, vendar pa je rosil le droben dež na zemljo, in vmes je solnce sijalo. Tam v daljavi pa se je dvigala iz tal v velikanskem oboku proti nebu pisana mavrica. Osupel sem gledal vanjo, in želja, kakršna se poloti otroka, ko prvič v svojem življenju vidi to prekrasno nebesno prikazen, je polnila tudi meni dušo. Tja me je gnalo srce, kjer se je opiral živo-

bojni obok na zemljo. »Da, tja pojdem!« sem vzkliknil, in v tistem hipu mi je šinila čudna misel v glavo, kakor je le v sanjah mogoče. »Tja pojdem! a dosevši tja, splezam po stebru tja gori vrh oboka v neizmerno višino, in od tam pregledam vse dele sveta! Ozrem se od tam na desno in levo, naprej in nazaj in gledal bom tako dolgo, dokler mi ne zazro oči nje, po kateri tako koprni moja duša, po kateri mi tako mre ubogo srce!«

Tako sem si mislil in se spustil v tek, a mavrica pred mano v beg. Čim bolj sem hitel, tem bolj se je ona umikala, in žalosten sem uvideval, da je ne dohitim. Hudo mi je bilo pri srcu, ko nekaj drugega vzbudi mojo pozornost. Tu sredi neizmerne puščave mi je bilo hkrati žvenketanje živinskih zvoncev na uho, in ko sem se ustavil in poslušal, se mi je zazdelo, kakor bi se čulo tudi ovčje bleketanje vmes. Oziral sem se, a nisem ugledal ničesar. Zavil sem proti strani, od katere so prihajali glasovi, in kmalu sem stal na robu majhne, prijetne dolinice. Bujno je v tej vdrtini poganjala zelena trava, kar je bilo v živem nasprotju s peščeno okolico. V dolinici pa se je vse gnetlo snežnobelih jagnjet in dobro rejenih ovac. A sredi živahno se gibajoče črede je sedela na nizkem kamenu mlada deklica nenavadne lepote. Preprosto je bila oblečena, kakor so oblečene pastirice, in tako lahko, da so se njeni polni udje videli skozi tanka krila. Pred sabo je imela v tla zapičeno palico, katera je bila na gorenjem koncu zakrivljena. Z obema rokama se je opirala ob palico, na roke pa je bila po strani položila svojo lepo glavico. Uzrla me je bila in zapeljivo me je gledala, pa nagajivo se mi je smehljala.

»Saj vem, koga iščeš!« izpregovori z zvenečim glasom. »Če hočeš, te pa popeljem k njej!«

Kakor bi se hotela prepričati, kak vtisk so napravile njene besede na-me, je umolknila in zrla zvedljivo vame. Jaz pa sem strmel in strmel, a nisem dobil besede, da bi ji odgovoril. Pri tem se mi je dozdevalo, kakor bi postajala ona resnejša in resnejša. Končno je vstala, se pregnetla skozi ovce, ki so jo v gostih gručah obsipale, ter mi namignila, naj ji sledim. Jaz sem ubogal in šel molče za njo. Precej časa sva hodila, predno sva dospela do strmega, gosto zaraščenega hriba. Sive skale so se dvigale tu v fantastičnih podobah iz tal, in le težko se je hodilo med skalovjem in trnjevim grmičevjem navzgor. Meni je prihajalo tesno pri srcu, in rad bi se bil vrnil. A ona je le hitela kvišku, in jaz sem nehote begal za njo. Prišla sva na vrh. Tu je skočila kakor lahka srna na visoko, ploščnato skalo ter mi dala znamenje, naj splezam za njo. S težavo sem izvršil, kar mi

je velela. Globoka dolina se je odpirala tu pred nama. Okrog in krog je bila gosto obraščena in obdana od samih strmin, na dnu pa je bila videti precejšnja ravnina. Nepremično je zrla moja voditeljica nekaj časa doli v dolino, po tem pa dvignila nežno, do komolca golo roko, in pokazavši s prstom doli, je rekla z mehkim glasom in solzami v očeh: »Glej, tu doli najdeš svojo Evelino!«

Mene pa so te besede čudno pretresle! Strmeč sem šel doli, a ko sem se zopet ozrl, sem bil sam; nič nisem bil opazil, kdaj in kam je izginila moja izpremljevalka. A neprenehoma so mi donele besede na uho: »Tu doli najdeš svojo Evelino!« Oh tedaj pa le doli, doli!

In spustil sem se v divjem teku nizdol. Kakor bi bil brez uma, sem drvil v dolino, ne boječ se strmin in prepadov, ki so mi zijali nasproti. Prav čutil sem, kako sem se zadeval ob kamenje, in kako mi je trgalo trnje kožo, a menil se nisem za vse to nič. Neutešno hrepenenje me je obladovalo ter me gnalo dalje in dalje, dokler nisem došel do dna doline. Majhna ravnica se je razprostirala tu, in mogočni hrasti in druga veličastna drevesa so dvigala orjaška svoja debla proti nebu. Čudno leseno poslopje je stalo sredi drevja. Nič posebnega ni bilo na njem. Najpodobnejše je bilo še kakemu skednju. Skrivnostno so šepetale sapice po vejah dreves, a iz poslopja je prihajala godba, kakršne dosedaj še niso slišale moja ušesa; med godbo pa se je čulo petje, tako sladko in tako otožno ob enem, da se mi je topilo srce v nepopisni mehki. V začetku se je čulo vse v nekaki daljavi, a potem so prihajali glasovi bližje, vedno glasnejše in v vedno mogočnejših akordih. Dolgo sem strmел nepremično, potem pa sem se počasi bližal lesenemu poslopju. Vrata so bila napol priprta. Previdno sem pomolil glavo skozi vrata, a predno sem se zavedel, me je pahnila nevidna moč noter. Od znotraj pa je bilo to poslopje vse veličastnejše in prostornejše, nego je bilo videti od zunaj. Stene so bile iz črnega blestečega lesa, polne različnih umetnih rezbarij. Strop pa je bil bogato obložen z zlatom in slonovo kostjo. Zadivljen sem se oziral okrog. Petje in godba sta bila za nekaj časa prenehala. Sredi poslopja pa je bilo videti, kakor v kakem vrtu. Vitke palme so se dvigale v dolgih vrstah kvišku, a med-nje je bilo uvrščeno vsakovrstno drugo drevje, kakršnega ne pozna naše podnebje. Duhteče cvetice so polnile z mamečo vonjavo lepe prostore. Jaz sem obstal, kakor okamenel, ter premišljeval, kje da sem. Zdajci je završelo nekaj med drevjem in cveticami, in zopet je zadonelo ono otožno petje in ona očarujoča godba, a še milejše, še bolj pretresujoče, nego prej. Iz teh čudovito ubranih glasov je donela neka nepopisna boleš, katera se je hkrati lotila tudi

mene. To je bil klic po nečem, kar je bilo na veke izgubljeno, to je bil vzdih, porojen v obupu in neizmerni bridkosti.

Stopil sem bližje k palmovim vrstam, in tedaj sem se prepričal, od kod prihaja ta godba in to petje. Med cveticami in duhtečim grmičevjem je stala poleg vsake palme črno oblečena devica, bledega, a lepega lica. Velika resnost se je brala vsem na obrazu; vsaka izmed njih pa je držala nekake cimbale v rokah ter bila z zlato paličico ob nje in pela zraven. Bilo je videti, kakor bi pela vsaka sama za-se, in vendar se je to petje zlivalo v prikupno prekrasno harmonijo! —

Jaz sem stal in strmel, omamljen in prevzet od nenavadnega prizora in od teh čarobnomilih glasov. Kar se mi je zazdelo, da so pevke povzdignile svoje oči. Tudi jaz sem se ozrl kvišku, in kaj sem videl? Na visokem odru med palmami in drugim zelenjem je ležala, odeta s snežnobelo obleko, ženska bujne lepote. Bilo je videti, kakor bi spala. Dolge, črne vešice, ki so hudo kontrastirale s prebelim licem, so ji zapirale oči. Okoli ustnic ji je bil razlit sladak smehljaj, da se je človeku zdelo, kakor bi kaj prav prijetnega snivala. Posuta je bila vsa s svežimi, duhtečimi cveticami, a v gostih temnih laseh, ki so ji bili čez obe rami doli razčesani, se je lesketalo polno dragocenih biserov. Jaz sem jo gledal, in čim dalje sem upiral svoje poglede vanjo, tem bolj znana se mi je dozdevala. Hkrati mi je bilo vse jasno! Neskončna, nepopisna bolečina mi je prešinila srce in dušo. »Ona je!« sem vzkliknil obupno, »ona je in — mrtva!« —

»Mrtva, mrtva!« je ponavljal zbor devic v glasnem koru, kakor odpevajoč mojemu vzkliku, da je glasno odmevalo od visokih stropov prostornega poslopja; ob enem pa so bolestno zaječale cimbale vmes!

»Mrtva!« sem ponovil še enkrat tudi jaz, nato pa sem zavpil iz globočine svojih prsi, kakor bi jo hotel vzdramiti iz večnega spanja: »Evelina! Evelina!« Premagan od prevelike bolesti, sem se zgrudil nezavesten na tla! —

A v tistem hipu sem se vzbudil. Čul sem svoj lasten krik v spanju in se najbrže vsled tega vzdramil. Danilo se je že, ko sem izpregledal, a trpelo je nekaj trenutkov, predno sem se zavedel popolnoma. Vedno sem še čul ono čudovito godbo, in ono nebeško petje mi je donelo še vedno po ušesih, in še dandanašnji mi doni!

Moj Bog, kak smešen sanjač sem bil še v tistih časih! —

(Dalje prihodnjič.)

Hrast.

Slika. Spisal Aleksander Orel.

(Dalje.)

Gregor se je drugega dne opravil praznično, vzela debelo, zakrivljeno palico iz kota, vrgel čez ramo torbo, potisnil vanjo nekoliko črnega kruha in trdega sira ter se odpravil v mesto.

— Ko pa je stopal, zamišljen in utopljen v svoje misli in kuhaje v srcu sveto jezo, vztrajno in urno po blatni cesti, je prikrevsal za njim Janezek Smuk, ki je tiste čase že zapil svojo ped zemlje ter imel samo še polupodrti kočico za vasjo.

»Dobro jutro, Gregor,« je zahušknil s prijaznim glasom Smuk ter predejal na levo ramo stare, strgane in že na nešteti mestih zakrpane škornje, katere je nosil na debeli palici čez desno ramo.

»V mesto, tudi v mesto, Gregor?« je nadaljeval sladko . . . »Vidiš, jaz grem tudi tja. Moram povprašati, kako bode letos kaj z borovimi češarki. Doma jih imam precejšnjo zalogo — in rad bi jih prodal.«

»Aha, aha,« je prikimal Gregor.

»No, Gregor, no, po kaj pa pravzaprav ti?«

»Tožit grem,« je odgovoril ta lakonično.

»Mati božja bistriška in sv. Ana,« se je prestrašil Janezek. »Tožit greš! Koga pa, koga?«

»Starega Kalina.«

»A — a — tega? . . . No, pravim ti, ta si zasluži, ta je pravi! — A kaj je vendar zakrivil?«

»Hrast mi je podrl.«

»Oj, ta hudoba! — Ali vendar ni podrl onega ob travniku, tistega lepega, tistega košatega, tistega velikega, tistega debelega?«

»Tistega, ravno tistega.«

»Oj, ojoj, kaj vendar praviš! — Tistega, ki bi dal toliko dog za posodo — letos bode dobro vino, na to ti prisežem — in posode ni! . . . In koliko kuriva bi bilo! — A zakaj ga je vendar posekal, zakaj?«

»Pravi, da je njegov.«

»Njegov?« se je začudil Smuk ter odprl na iztežaj široka usta in pokazal slednja dva zoba, ki pa sta mu tudi že bolehalo za rume-

nico — »njegov? Križ božji, kdaj je že kdo kaj takega slišal! . . . Aj, to ti je lisjak, ta stari Kalin — ta ti ima vruga v želodcu.«

»Ha, mu ga že izženejo!«

»Prav praviš, prav praviš, prijatelj moje duše in luč mojih oči! — Le toži ga. In ne odstopi za las od svoje pravice. — Pravica je pravica — in hrast je tvoj! Če treba, potrdim to s prisego, tudi s petimi. Le naznani to gospodi v mestu . . . Ne vdaj se, ti pravim. — Pamet, pravim, pamet! — Pošteno ga primi, to kvako staro, skopo — nikdar še ni dal za merico žganja, pa ni!«

»Čaj, pa ti ga jaz kupim v mestu merico.«

»Oj, Gregorček, ti? — Ali res ti, Gregorček? Veselje lega v moje srce, in moj želodec že občuti vse slasti, v katerih se koplje turški paša, ko se pase z mesom mladih kristjanov in kristjank. — Vragovi naj ga pozobljejo! — A veš, onega radi priče ne pozabi povedati gospodi. — A sedaj stopiva hitreje — hitreje!« —

* * *

— Odvetnik Ivan Milčevič je meril z dolgimi, krepkimi koraki svojo pusto, vedno prazno pisarnico. — Dolgčas mu je bilo, in lenobo je pasel, ker se ni hotelo nikomur, mu izročiti kako pravdo, bodisi še tako suho. Na one mastne, o katerih je nekdaj sanjaril, ko mu je še cvetel zlati čas zlatih dijaških let, sedaj niti mislil ni, niti ni mogel misliti.

»Vrag si ga vedi,« je pričel zopet monolog, kakor je bila pri njem sploh navada, da je vsake pol ure govoril daljši govor mrtvim stenam, zaprašenim knjigam in orumenelim aktom — to je vendar že čudno, da žive sedaj ljudje tako mirno drug poleg drugega. Nihče ne stori nikomur nobene krivice, nihče ne izbije nikomur ne očesa, ne zob, ne potare ne nosu, ne reber! — Oh, nič dela — in malo, bore malo jela . . .«

Zazeval je.

Jezno je butil z nogo ob stol, ki je stal sredi sobe. Le-ta se je z ropotom prevrnil . . . Z roko, s katero je krilil nalik glumaču po zraku, je zadel ob tri zaprašene knjige na pultu. Te so padle na tla ter provzročile cel oblak prahu.

Stopil je k oknu ter pogledal, ali ne gre že kak klijent, toliko mu zaželen.

A nikogar ni videl.

Le na oglu sosednje hiše je stalo par suhih ženic z nagubanimi obrazi. Glasno, skoro kričeč so si pripovedovale najnovejše mestne

novice in znamenitosti, nekatere še dokaj delikatne, nekatere pa prav umazane. Z rokami, žuljavimi, medlimi in orumenelimi so krilile po zraku, jih sklepale ter oči obračale v nebo.

V tem je priletela plebejska muha, sedla doktorju na belo čelo, od koder mu je počasi lezla na obraz.

Jezno je stresel z glavo.

Presenečena in preplašena muha se je brenčeč dvignila ter zletela v polutemni kot za visoko motnobelo peč.

Odvetnika pa je razburila in razgnevila predrznost muhe, ki si je v svoji umazani arogantnosti izvolila za svoj promenadni pot njegovo čelo, za katerim je domovalo toliko učenosti.

Pograbil je nekoliko orumenelih aktov, zvezanih z belordečo nitjo.

In kakor nekdaj polublazni imperator Cezar Avgust Domicijan, tako je uprizoril v devetem desetletju devetnajstega stoletja odvetnik Ivan Milčevič v svoji prazni, prašni, s pajčevino prepreženi pisarnici krvav progon muh, teh nedolžnih stvarc v kalejdoskopu stvarstva! A ko je odvetnik ravno najbolj besnel, ko so muhe, že do cela preplašene, trepetajoč lazile po ocrnelem stropu ter se skrivale za pečjo, za kostonjevo, rumenobojno omaro, za prašnimi knjigami, pričakujoč s strahom in trepetom v prihodnjem trenutku bridke smrti od krute roke krvoločnega trinoga — v tem kritičnem trenutku je nekdo lahko potrkal.

Dasi je bilo trkanje kaj rahlo, boječe in neodločno, je vendar odvetnik takoj slišal.

Vendar enkrat! — Vendar! — Vendar! . . . . .

Akte je vrgel na pult, odpustil v trenutku predrznim muham njih skoro neodpustno krivdo, ker so mu sedale na čelo, si popravil črno kravato, si pogladil lase, si zasuknil brke, si obrisal obraz, ga nabral v najprikuplivejše črte ter vzdihnil z globokim, zve-nečim basom:

»Vstopite!« —

Vrata so se počasi odprla, in v sobo je stopil z nerodnimi prikloni — Medved.

— Torej vendar — vendar — vendar! —

»Dobro jutro, oče, dobro jutro,« je hitel razradoščeni odvetnik, predno je še utegnil kmetič izustiti kako besedico. — »Kaj dobrega?«

»Hm — gospod . . .« Medved je bil v zadregi in ni vedel, kako bi začel razgovor. V žuljavih rokah je sukal rjavi klobuk in pod pazduho je trdo tiščal debelo palico. —

»Sedite oče — semkaj, semkaj — tako!«

Ves zmeten je posadil Gregor grešno svoje telo na pleteni stol ter že tretjič mrmral: »Dober dan vam Bog daj, gospod doktor.«

V zadregi je izvlekel rdeči robec ter si obrisal čelo, potno od hoje in od srčne tesnosti.

Na enem koncu robca pa je bil debel voz. — Odvetnikove bistre oči so ga takoj zapazile. Niti trenotek ni dvomil, da je v tem vozlu denar. — Lačni želodec se mu je od veselja stisnil.

— »No, kako že kaj, oče? — Ali je letošnji sneg kaj škodoval silju? — Visok je bil in skoraj vedno mehak!«

»I, ni ravno posebno škodil, ni . . . Le na eni njivi — veste, tam doli v Dolu, kjer je tako močvirnato, veste, tam mi je žito nekam izpreminilo, gospod doktor — kar izpreminilo je — veste — gospod doktor — hm . . . No, drugače bode menda že, vsaj tako srednje — če nam Bog da lepo in prijazno vreme — gospod doktor — gospod . . .« — In spet je vrtel klobuk med debelimi prsti . . . Noge je dvigal od tal, polagal levo na desno, a za trenotek zopet desno na levo . . .

»Oj, kako pa še kaj s sosedi? . . . Seveda živite z vsemi v lepi slogi . . . kaj . . . oče?«

»I, bi že še bilo, veste, bi že še bilo . . . gospod doktor . . . Pa, veste, oni Kalin stari — ta vam je sam zlodej . . . veste . . .«

»Aha, aha, ta vam dela kako preglavico? — Aj, saj je še pravica na svetu. Take ljudi bodemo že še strahovali — kaj? . . . No, kaj pa vam je vendar storil?«

»Znate, gospod doktor, hrast imam na travniku — poleg njegovega dvora, in . . .«

»Aj, aj . . . lepo! — Čakajte očka, čakajte malce! . . . Tako — tu je papir — tukaj črnilo — tukaj pero . . . tako! . . . To se mora vse natanko zabeležiti — protokolirati . . . Eh, kako se že pišete? . . . Ej, ime mi je na jeziku — saj se pozna — a veste, ko ima človek toliko posla z ljudmi, da niti ne ve, kje ima svojo glavo . . .

»Medved — Gregor Medved — gospod . . .«

»Seveda, seveda — kako pozabljev je vendar človek! — Tako torej, Gregor Medved . . . lepo, lepo. — Torej hrast imate poleg . . .«

»Poleg Kalinovega dvora!«

»Da, da, poleg Kalinovega dvora . . . Le kar nadaljujte, očka.«

»In glejte, gospod doktor, včeraj zjutraj na vse zgodaj sem stopil iz hiše, da bi pogledal, kako kaže vreme. Tedaj pa sem zaslišal sem od travnika glas sekire. In nekaj me je vleklo, veste, vleklo in sililo v ono stran — nekaj, da sam ne vem, kaj je bilo . . . In šel sem,

res sem šel . . . In kaj sem videl! Kalinova fanta sta podirala moj hrast . . .

»Ojoj, krasno . . . krasno . . . izvrstno!«

»A — kaj krasno? . . . Kje krasno? . . . Kaj izvrstno? Nemara to, da so mi hrast podrli?« se je začudil Gregor, razvalil velike, sive oči ter hotel vstati.

»Oh, kaj še! . . . To bode krasno — mislimo — kako ga bomo! — No, pokažemo mu, kaj je njegova, kaj tuja last . . . To vam povem, ta bode sedel — ta bode sedel. Na mojo dušo!« . . .

»A tako že, tako že,« se je potolažil Medved. »To tudi jaz mislim, da bode sedel — da mora sedeti.«

»Seveda, seveda! — Ah, fulmant, excellent! . . .«

Kmetič je malce pokašljajal pri tujih zvokih tujih besed. A ker ni vedel, kam bi pljunil, je ponižno požrl grenke sline.

»Prosim, le pripovedujte dalje — in vse natanko, do pičice natančno. To ga bomo! . . . Prosim, le — jaz pišem . . . jaz pišem« —

* * *

Ko je stari Kalin slišal, da ima Medved odvetnika, si ga je najel tudi on.

Tako se je torej začela pravda — in z njo srdit boj in goreče sovraštvo med sosedoma, kakor je že od nekdaj navada v našem ljudstvu.

Vaščani pa, in ne samo vaščani, ampak vsi župljani, da, vsi krajanji so se razcepili v dve stranki. Eni so bili za Kalina, drugi za Medveda.

Le nekoliko starejših in trezno mislečih mož je majalo glave ter govorilo: »Ne bo prav tako, ne bo. Zakaj ta pravda? Zakaj nositi denar v mesto — gosposki? . . . Hudi časi so, in vendar se še pravdajo ter dajejo denar za nič in nič . . . Pogodila bi se, in bilo bi vse zopet dobro. — Tako pa ne bo prav, ne bo!«

Na eni strani so pristaši Medvedovi tega-le vedno hujskali in mu prigovarjali, naj ne odstopi, naj vztraja.

»Kaj, da bi se pogodil in pobotal!« so govorili. — »Pogoditi se hočeš s tem starim skopuhom, s tem grabežem? Ha, le se, le! . . . Sčasoma ti iztrga vse — kos za kosom. Tebe in tvoje pa požene po svetu, iskat si kruha. Saj ga poznaš! — Postavi se pokoncu, pokaži mu, da si mož, da si upaš in se veš odškodovati za storjeno krivico . . . Ah, oh, ta pijavka stara, gladna bi rada vse požrla. — A ne daj se, ne daj!« . . .

In Gregor je odgovarjal: »Ne odstopim! Ni za živega Boga ne odstopim.« —

Na drugi strani pa so pritiskali takisto na Kalina, naj ne odjenja. In res ni nobeden odnehal! —

* * *

Črez par tednov pa se je pripeljala v vas gospoda — na komisijo. Prišel je komisar, majhen, debel in širok gospod, ki je imel roke vedno sklenjene na debelem, pri vsaki stopinji se nevarno zibajočem trebuhu. Na zakrivljenem, velikem nosu, ki je oblastno samotaril sredi tolstega, rdečega obraza, so čepeli mogočni naočniki s širokim, zlatim robom.

Kakor senca je vedno in povsodi hodil za njim pisar, neizmerno veliko, suho človeče z upognjenim hrbtom, dolgimi, rdečkastimi, redkimi in trdimi lasmi in z obličjem, ki je bilo bolj podobno sovji fiziognomiji kakor človeški. Dolgi zakrivljeni prsti so se mu neprestano tresli, kakor bi vedno hiteli s peresom po papirju. Jecljal in nosljal je venomer ter s poželjivimi, vodenimi in šilastimi očmi meril vaška dekleta.

Prišel je tudi odvetnik Milčević in odvetnik Kalinov, star, resen gospod z redkimi, osivelimi lasmi in bodečimi očmi. — Razen teh je bilo še par drugih gospodov.

Prinesli so mizo in stole za gospodo k hrastu, ki je ležal z orumenelim, otrdelim in svedrastim listjem in potrtimi vejami v zeleni, mehki travi na Medvedovem travniku — žalosten pomnik nekdanje moči in velikosti.

Obravnava se je pričela.

Pisar je vrtel nestrpno debeli peresnik z velikim, rumenkasto-svetlim, do cela novim peresom med dolgimi, suhimi, zakrivljenimi prsti.

Komisar si je obrisal z velikim, svilnatim robcem polno lice, si očistil naočnike, prekrižal roke na okroglem trebuhu ter začel z zapanim, visokim glasom:

»Hm . . . kje je bila torej meja? — Kdo je tukaj najstarejši?« . . .

»Jaz, gospod milostljivi,« je zajavkala stara Šegulka z visokim glasom, neprijetno hreščočim, kakor star, nenamazan voz.

In stara klepetulja je pripovedovala, kar so ji pripovedovali o tej meji in o hrastu že njeni stariši — Bog jim daj sveta nebesa — in ti so bili poučeni zopet od svojih starišev — Bog se usmili njih duš! In vsi ti so trdili, da je hrast Jožetov . . .

Gregor se je razsrdil nad to pričo. —

»Kaj veš ti, babče! — Molči in ne blebetaj neumnosti, trska suha . . . trlica skrivljena . . . sicer —«

»Hoj — o joj, ti žival, ti žival divja . . . ti volkodlak . . . ti . . . ti! . . . Joj, joj, čujte, ljudje božji, grozi mi — zaničuje me radi moje starosti . . . Seveda, ti je ne boš dočakal in je ne boš, tako lepe starosti — ker te bodo poprej obesili! . . . Oj, joj, ta živalca, ta zverina pleneča, divja, črna in brezsrčna . . . Čakaj . . .«

In z dvignjeno pestjo je planila proti Gregorju . . . In gotovo bi se bila slaba godila tisti dan Medvedu, ako si ne bi bil popravil o pravem času debeli gospod komisar svojih naočnikov ter zarenčal:

»Mir!«

»Oh, časti vredni gospodje, smilujte se me!« je vzdihovala Šegulka. »Ali niste slišali, kako me je zaničeval, kako me je zmerjal?! . . . Oh, moj Bog, moj Bog, ta živalca, ta zver, brezsrčna, divja . . . Gospodje časti vredni, zapišite s svetlim peresom in črno tinto na beli papir, da mi je grozil . . . Ta zver . . . ta zverina divja! . . .«

In krog hrasta je bil vik in krik, kakor na kakem semnju . . . Vse je kričalo . . . Vsakdo je hotel najbolje vedeti in pričati, kako in kaj! —

»Torej vi, Kalin, trdite, da je hrast vaš?« je izpraševal komisar s suhim, dostojanstveno-zamolklim glasom.

»Moj, moj! — Saj vidite, gospodje, da je večja polovica debela bila na mojem dvorišču — le pogledjte štor . . . kaj?«

»Ha, preteto je tvoj! — Moj je, trdim in bom trdil do sodnjega dne . . . Kaj plot, plot! Plot bi si bil tudi lahko postavil sredi travnika, ker sem bil jaz predober bedak, da bi bil kaj rekel . . . O, oj, zakaj ga vendar nisem takoj podrl, ko si ga porinil gotovo za pol metra v moj travnik . . . Ti slepar . . .«

»Kdo je slepar? To praviš ti meni, ti otroče!«

In starec dvigne, trepetaje od jeze, okovano palico. A Gregor skoči v stran, in palica je priletela na suho ramo v bližini stoječega Smuka.

»Hej, gospodje slavni, ali ste videli?« je kričal ta s hripavim glasom, si tipal ramo ter preskakoval z noge na nogo. — »Hotel me je — ubiti me je hotel. Zaklinjam vas, zapišite v tiste lakte ali takte — ali kako že tistim papirjem pravite — da me je hotel potolči, kakor psa na cesti . . . Oh, joj, čakaj, to ti ne bo zaman . . .«

»Tiho in dalje!« je zarenčal komisar ter si popravil zlate naočnike na zakrivljenem nosu. —

Obravnava se je nadaljevala šumno, z vriščem in kričem. —

Zagoreli, širokopleči, visokorasli kmetje so mahali z velikimi žilavami rokami po zraku, mežikali z očmi . . . kleli, se priduševali . . . grozili drug drugemu, zmerjali drug drugega z najrazličnejšimi primki . . . si brisali z raztrganimi, umazanimi in mastnimi rokavi pot raz čela in lica, odpirali na iztežaj usta, da so se videli rumenkasti zobje, ter kazali s svojimi debelimi, zakrivljenimi palicami, kje je bila nekdanja meja.

Še bolj so kričale in vreščale stare babuze. Skakale so krog gospode, si drgale suhe, ostre nosove z žilavimi, koščeni prsti, pljuvale na vse strani, si poravnavale neredne, razmršene lase, ki so jim silili izpod naglavnih rut, ter zatrjevale — vsaka v prid svoje stranke — da je meja bila tu ali tam.

Izmed tega vrvenja in krika pa se je glasil strogi, zapovedujoči glas komisarjev. —

V ozadju, nekoliko ločeni od trume, pa sta stali znani neločljivi prijateljici Jera, žena Suhorjeva, onega, ki je bil pri nas za nočnega čuvaja, in Lucija Zalesnikova, ki je tisti čas kupovala po krajini jajca in piščeta . . .

Pričeli sta, ne meneč se za ostale ljudi, približno ta-le duhoviti dialog:

»Ta hrast, ta hrast — Lucija, pravim ti, ta hrast — ta še naredi dokaj zla — oh.«

»Naredi, naredi, Jerčka . . . In ta stara bedaka se za take stvari pravdata! Glej, Kalin že stoji z eno nogo v grobu, a hrast mu le ne da miru. In pravda se in pravda — za nič in zopet nič . . . Oh, in ničesar ne vzame s seboj, niti lista raz ta hrast . . . Glej!« —

»Res, niti lista . . . niti lista . . . da . . .«

Za trenotek sta umolknila, da bi slišali, kaj govori gospod komisar. Sklonili sta glave ter sklenili roke, a vodene, nemirne oči izbulili, kakor bi z očmi hoteli poslušniti komisarjeve besede.

»Jemine,« se je stresnila Jera iz hipne zamišljenosti, »ja-oj, skoraj bi ti bila nekaj pozabila povedati . . . nekaj važnega! Joj meni tužni, pozabljivi ženi!«

In od osuplosti nad svojo pozabljivostjo je tlesnila z roko ob roko.

»Lucija, čuj, Lucija,« je nadaljevala skrivnostno, »ali si že slišala, da se je Sršenovo dekle — ona Mina, veš — spečalo z Lipnikovim fantom? — A? . . .«

»Ježeš! Res?! — Jera, ali res? . . . Bog v nebesih, ta izpačeni svet! Saj sem vedno trdila, da je sedaj ta mladi svet ves drugačen, nego smo bili mi nekdanj . . . Križ božji, kaj bo, kaj bo!« . . .

In sive, sovje oči je obrnila proti nebu. A blede, posinjele, tanke ustnice so ji drhtale in trepetale od bolesti, jeze in — zavisti.

»Oh,« se je vzbudila čez par trenutkov iz te čudne zamaknenosti — oh strašno, neverjetno! — In veš, Jerčka, ta Kalinov Ivan se je tudi nekaj pletel okrog Medvedovega dekleta. A sedaj ne bo nič — veš, ta hrast, ta hrast . . .«

»Aj, aj, le tega ne veruj, Lucija. Ko bi ti vedela, kar vem jaz — oh!« Pogledala je v stran, da je pokazala samo očesno belino ter se počasi pokrižala.

»Ali kaj vendar, Jerčka — povedi no, povedi . . .«

In Luciji so zablislile škilaste, majhne, sive oči od nenavadnega žara.

»Poslušaj torej, Lucija, poslušaj zlo in gorje, ki prevladuje sedaj po svetu, polnem greha in hudobije . . . Sinoči je bilo — že v mraku — ko sem nesla od Svedrove botre nekoliko mokice in nekoliko prosenega pšenka; slabo leto je bilo lani, in doma nama je z Nacetom tega zmanjkalo. Šla sem torej tam po cestici mimo Kalinovega hrama, šla — šla in slišala za oglom neko hihotanje, neki smeh in nekak šepet . . . Poslušala sem, poslušala in si mislila: Ej, poglej vendar, poglej, kaj da je . . . In tiho sem stopila za ogel, in kaj misliš, kaj sem videla?! — Kalinov Pavle in Medvedova punca sta stala za oglom z rokami okrog pasu ter sta se smejala in si hitela nekaj pripovedovati, in vzdihovala sta in se poljubovala v svoji grešni ljubezni, ki je hudobna izmišljotina hudobnega duha. — Pravim ti, kri mi je zavrela pri tem pogledu na ta prizor. Hotela sem jima dokazati njiju greh in hudobijo, a kar izginila sta mi izpred oči, ko sta me zapazila . . . Oj, joj, to je svet, to je svet!« —

Pripovedujoč je skomizgala z rameni, prikimavala z glavo, zabračala oči ter na široko odpirala usta.

»Jej, jej,« je zastokala Jera, »tudi jaz sem že slišala o tem znanju. Sploh govore že po celi okolici o tem. Le stara nič ne slišita, nič ne vidita . . . Aoh, še celo sedaj, ko se stara tožita, se sestaje deca zvečer za ogli ter se pogovarja v grešnih besedah in v hudičevi govorici . . . Oj, ta mladina, ta popačena mladina!«

Suhi, nagubani obraz, pergamentno rjav in nakičen tu in tam s kako zakrivljeno brčico ali debelo bradavico, je nabrala v znamenje jeze, studa in zaničevanja še v resnejše gube. Z dolgo, suho in koščeno roko pa je jezno zamahnila po zraku, kakor bi hotela — moderna Parka — presekat vse vezi, ki so vezale in spajale dve mladi bitji.

Nedaleč od njiju pa je skakala po stari, rogóvilasti vrbi šegava sraka, mahala z dolgim, ozkim repom ter se s tankim, ironskim glasom nasmihala.

Na strehi Kalinovih hlevov je veselo čivkal razposajeni narod vrabcev.

Iz peterooglate, plitve, s smrdečo, zelenkasto vodo napolnjene luže tik ceste pa je pomolila debela pisana žabica v svoji radovednosti široko, ploščato glavo. Z vodenimi, krmežljivimi očmi je premotrila čudne prizore, ki so se vršili okrog hrasta, poslušala nekoliko časa s tankimi, muzikalnimi ušesi hripavo vpitje in šumni krik, se nasmehnila pomilovalno tem neumnim, čudnim dvonožcem, ki drug drugega tako sovražijo in preganjajo, ter v znak svojega neizmernege preziranja in zaničevanja ubrala z nekoliko hreščečim baritonom: »To vam je kvas — kvaas — a-a-as ás . . .«

Na drugi strani luže pa se je takoj odzvala nje starejša sestra ter nekoliko disharmonski in z mogočnim basom zapela v čudnem, eksotičnem idijomu, spominjajočem malce na idijom slavnih, vekovitih junakov starega slepca Homerja: »Brebekeke koáks, koaks, koa-a-áks, a-a-aks, — laaks — oaks — oráks . . .«

A bosopeti vaški paglavci so bili takoj s kamenjem pri luži. — Žabici sta iztegnili zakrivljene noge, jim pokazali pete ter izginili v svojem kristalnem gradu, v — blatnem domu. —

S Kalinovega dvorišča je molilo skozi veliko luknjo v ograji rdečkasto tele debelo svojo glavo z belo liso na čelu. S črnim, tankim repom je krililo okrog sebe ter odganjalo nadležne muhe. Z velikim, topim očesom je zdaj in zdaj mignilo, odprlo široka usta ter s pesimistnim navdušenjem bleknilo: »Mé-é-é! — Memé — méeé . . .«

Ob straneh so stali vaški paglavci v raztrganih hlačah, umazanih sivorumenkastih srajcah, z dolgimi, kodrastimi in nerednimi lasmi, z luknjastimi klobuki brez krajnikov, z živimi, velikimi očmi, rdečkastimi, zdravimi obrazi . . . Najmanjši so imeli samo srajčice do kolen, in debele, rdeče, mesnate noge jim je božal rezki veter in vaški zrak — svež, a ob enem pomešan z vonjem sveže trave, različnega cvetja, pomešan pa tudi s ščemečim gnojnim duhom in težkim soparjem, puhtečim iz rjavozelenkaste, polugnile vode po pricestnih lužah. Debele, kratke prste so rili v majhna usta, a oči, modre, čiste in svetle, so pasli z bojznijo in osuplostjo na gospodi. —

Majhen fantič v blatni, cunjasti obleki, je zagrabil z velikim, rjavkastim in trdim klobukom, katerega je bil podedel od mnogo starejšega bratca, v luži kalne vode, jo zlil v cestni prah, pokvečil

klobuk na kodrasto, okroglo glavico ter začel s kratkimi, debelimi nožicami gaziti in mesiti mokri prah, smejoč se od srčne zadovoljnosti in čudeč se izredni ideji, ki se je porodila v njegovi mali, neumiti glavici. —

Po majhni, tanki in zaprašeni travi ob robu ceste se je valjalo majhno mače ter leno zrló v svet z mirnimi, zadovoljnimi očmi — onimi očmi, ki se žare v noči kakor razžarjeno oglje in se tačas bleste, kakor smaragd in topaz. Dlaka, kratka in mehka kakor baržun ali pliš, se je svetila v solnčnih žarkih. Z dolgimi, belimi, proti koncu malce zakrivljenimi brčicami je včasih skomizgnilo — iz koketnosti, ka-li — s šapico, majhno in mehko kakor volna, se udarilo po mehkiem, mokrem nosiču, raztegnilo veliko, sivkasto očesno mrežico, jo spet zaveznilo ter zadremalo. — Le kadar je po cesti počasi prilezel s črno lakiranim vozom, ki se je svetlikal v žarnem solncu, gosposki voznik, sedeč na visokem kozlu s premišljeno prevzetnostjo in ponosno neumnostjo, z resnim, čemernim, zapovedujočim in osornim obrazom, le tedaj je odskočilo mače v stran, se udarilo s šapico po ušescu, mahnilo z naježenim, dolgim in pisanim repom, pogledalo po strani malomarno in ravnodušno konje in tipičnega voznika — ter z običajno frazo ‚mijav, mijav‘ spet leglo v travo. —

V prahu pa se je prepelila in šoširila stara rjavkastosiva kokoš z redkim, dolgim in trdim perjem, z oskubenim repom, dolgimi, kosmatimi nogami in hripavim glasom. S perotmi je mahala in krilila okrog sebe, da se je dvigal cel oblak belega, drobnega prahu v višino. Nategovala in iztezala je suhi vrat, obračala glavo na vse štiri strani in zrla z rumenim, zamišljenim očesom v modro nebo. — Ako se je oglasil stari petelin, ki je iskal na medvedovem dvorišču po smeteh živeža, je skočila pokoncu ter hitela, glasno kokodakajoč in otesajoč raz sebe prah, na dvor. —

Visoko v zraku so švigale lastovice . . . Nekje v travniku se je zglasila parkrat prepelica, potem pa spet umolknila. —

Gospoda je zaslíšala med velikanskim šumom in hrumom nešteto prič in vse natanko popisala. — Kimali so z učenimi glavami, brez nehanja kimali, si brisali znoj, popravljali naočnike in ščipalnice, govorili skozi nos, njuhali, si menciali roke ter obetali, da bodo stvar čim prej zgotovili in končali.

Nato so uničili v vaški krčmi nekoliko cvička, pojedli v potu svojega obraza nekoliko kruha, trdejšega kakor suhor, ter si to patrijarhalno jed osladili s sirom, rdečkastim radi obilega popra. Le-ta je počival z raznotero šaro že par tednov na veliki, s cunjami pokriti

in založeni peči, kjer so imele intimne in do cela vsakdanje sestanke brenčeče, lačne in proletarijarsko nesramne muhe. —

Tudi vaščanje so se začeli polagoma razhajati.

Stranka je kričala nad stranko. Psovali so se, grozili drug drugemu, pljuvali v znamenje zaničevanja, dvigali žuljave, opaljene pesti v znak sovraštva, se pitali s vsemi možnimi in nemožnimi, kosmatimi, nedelikatnimi priimki. Pri tem so kleli in se priduševali. —

Iz luže pa sta spet pomolili svoji široki, ploščati glavi znani žabici — mogoče, da sta bili tudi drugi — izbulili oči in razbleknili belkastosive ustnice v impertinenten nasmeh. Večja je pomenljivo pogledala sestrico, pokimala z glavo, namežikala z levim očesom ter samozavestno kakor kak globokoumen in duhovit satirik intonirala z zaničevalnim glasom: »To ti je kvás — kvaaas — a-a-as — ás . . .«

A soseda ji je odgovarjala v svojem tujem idijomu: »Brébekeke koáks, koaks, koa-a-aks — a-a-aks — laáks — oaks — vráks . . .«

A kakor se ljudstvo navadno ne zmeni za globokoumne besede satirika, ki ga hoče s svojo ironijo poboljšati, mu pokazati krive poti, po katerih hodi, ter ga povesti na pot resnice in pravice, takisto sta bila tudi ta grmeča žabja glasova vpitje vpijočega v puščavi . . .

(Dalje prihodnjič.)

Umetniško potovanje po Italiji.

Odlomki iz prijateljevih pisem. Priobčuje V. H—z.

V Bolonji, dne 16. aprila 1894.

Dragi prijatelj! V sredo, dne 11. t. m., sem ostavil rdečo Modeno ter zdrsil zopet za eno postajo dalje proti Rimu, semkaj v Bolonjo, kamor sem se pripeljal po lepi, rodoviti ravnini, med zelenimi vinogradi in cve-točimi vrta-sadovnjaki zjutraj ob poludesetih (po laški uri).

Mesto Bolonja je takisto rdečkasto kakor Modena; razni nje stolpi, med katerimi stojita dva poševno, in cerkvene kupole kažejo že iz dalje jako slikovito stavbinsko silueto, ki se kaj mično dviguje iznad holmičastega ozadja proti jugozahodu, kjer se bleste mnogo-vrstne grajščine, vile in cerkve.

Bolonja je starodavno, preznamenito mesto italsko, ležeče na rodoviti ravnini, ob vznožju apeninskega gorovja. Prebivalcev ima samo okolo 90.000. — Ogledujoč mesto po njega notranjem obsežju, sem

opazil mnogo jako starih palač, pa tudi navadnih hiš, izmed katerih so posamične kamenite, večina njih pa je zidanih od opeke brez vsakršnega ometa. Za dekoracije imajo lepe ornamente od žgane ilovice (terracotta), ki je še bolj rdeča, nego navadna opeka. Novejše hiše, dasi z velikim trudom zgrajene in bogato olišpane, vendar niso toli slikovite, temveč so vse nekam, rekel bi, omuznjene. Sploh sem se uveril, da zdaj v Italiji stavbarstvo, kakor tudi ostale upodabljaljoče umetnosti vobče slabo napredujejo, dasi imajo ondu tolikanj starih, klasičnih vzorcev, ki bi morali umetnike vzpodbujati in navduševati za dovršene umotvore. —

Bolonja se imenuje »la città dell' arcade«; kajti večina njenih monumentalnih palač ter tudi meščanskih hiš ima v pritličju, proti ulici obrnjenem, obokane hodnike (arkade), kakršni so tu in tam že tudi v Vidmu, Benedkah in po drugih italijanskih mestih. Torej moreš iti po vsem mestu po takšnih zavetnih hodnikih, ki so ob poletni vročini prijetno hladni, ob deževnem vremenu pa lepo suhi, da se ti ni treba gnesti z nadležnimi dežniki.

Okolo mesta je vse polno raznovrstnih tovarn, in vidi se vobče, da tu cveteta obrtnost in promet; ali navzlic temu mesto samo ni kaj posebno napredovalo. Tu ni električne razsvetljave, niti ni mnogo javnih spomenikov, dasi bi bilo za-nje po parkih in v mestu po trgih obilo prostora. Sredi mesta, na najživahnejšem trgu, pred velikansko cerkvijo sv. Petronija stoji bronasti spomenik kralja Viktorja Emanuela, jahajočega na konju; toda ta je toli slab in okoren, da še nisem videl kaj takšnega. Temu se tem bolj čudim, ker se za enake predmete laglje dobi živih modelov, nego-li za naše lesene svetnike.

Cerkev sv. Petronija je, kakor sem omenil, velikanska stavba; v njej je prostora za kakih 10.000 ljudi. Lepo je zidana v toskansko-gotiškem slogu, po prvotnem načrtu Antonija Vicenzija. Pravijo, da je s to cerkvijo Bolonja hotela prekositi stolno cerkev v Florenciji. Nasnovali so ji 197 m dolžine, katero bi imela prekríževati 142 m dolga poprečna ladja, nad njo pa bi se dvigala osemogelnata kupola s štirimi zvoniki. A najbrže je pošel za to potrebni denar, kajti cerkev je ostala nedodelana; zunaj je le nekoliko metrov od tal z mramorjem obložena, više gori je gol zid, in znotraj je kar na prosto pobeljena. Vendar pa ima nekatere jako lepe slike na presno in na steklo in sicer Jakoba Francia, Nikolaja Tribola in njegove učenke, Percipije de Rossi. V stranski ladji na levo je lep nagrobni spomenik kneginje Elizabete Baccicchi, velike vojvodinje toskanske, sestre Napoleonove. Ostale plastiške podobe niso posebno izvrstne. Najbolj mi

je tu ugajala okusno po cerkvi razdeljena svetloba, kakršne ni videti povsod. Jako zanimive so ondu ograje od kovanega železa v stranskih kapelah iz renesanske in baroške dobe. Poleg velikega oltarja je lepa zbirka cerkvene posode v različnih slogih, dragocene svilene obleke, ročno izvezene, in zbirka jako zanimivih knjig. —

Trg okrog te cerkve je izredno lep; ob njem stoje velike, stare in slikovite palače, a njih glavna zgradba tudi ni dodelana. Nasproti cerkvi je »palazzo del podestà« v gotiškem slogu, zidan od rdeče opeke, z belokamenenimi ornamentami. V tej palači so volili l. 1410. papeža Janeza XXIII.

Izmed ostalih 37 cerkva bolonjskih je najznamenitejša cerkev sv. Dominika, v kateri je shranjeno telo tega ustanovitelja reda dominikanskega. Cerkev je zgrajena v obliki okroglega loka s tremi podolžnimi ladjami in poprečno ladjo, nad katere sredino se boči visoka kupola: Telo sv. Dominika je na desnem koncu poprečne ladje v posebni kapeli shranjeno v belomramornem sarkofagu, na katerem so razni ploskvorezi, predstavljajoči dogodbe iz življenja svetnikovega, izklesani od učencev kiparja Nikolaja Pisana, in sicer: od Guglielma, Cortelinija in Lombardija. V kupoli nad sarkofagom je zamaknjenje sv. Dominika, naslikano od Guida Renija, in ob straneh so še drugi prizori iz življenja svetnikovega, naslikani od Tiarinija, Lionela Spade in Filipina Lippija. Na nasprotnem koncu poprečne ladje, v tako zvani rožnovenčni kapeli je nagrobni spomenik, pod katerim je pokopan prej omenjeni slavni cerkveni slikar Guido Reni. —

Tretja cerkev, katero sem si ogledal tu v Bolonji, je zunaj mesta na vzvišenem holmu »Monte della Guardia«. To je romarska cerkev »Madona di S. Luca«. Dospel sem do nje od prej opisane »piazza Vittorio Emanuele« po senčnih arkadah, katere drže do vzožja holma; nanj pa vodi pokrit portik (hodnik) celo do vrha in ima 635 obokanih arkad. Po tem dolgem hodniku pa mrgoli vse polno beračev, kateri te napadajo z leve in desne, proseč »limosine«, da te kar groza obhaja. Gorje ti pa, ako si dal prvemu svoj »soldo«: njegovi nasledniki te ne izpuste, predno nisi izpraznil mošnje do poslednjega »centezima«! —

Zgoraj ob cerkvi je prekrasen razgled po širni ravnini tja doli do jadranskega morja in navzgor po hribovitem Apeninu. — Cerkev je bogato okižena z lepimi umotvori. Takoj zunaj na pročelju sta dve mramorni podobi iz baroške dobe: sv. Luka in sv. Marko, oba izvrstno izdelana. Cerkev ima visoko kupolo. V presbiteriju in v svetišču, kjer je shranjena slika device Marije, so stene obložene z dra-

gocenim mramorjem gori do kupole, katera pa je slikana vsa al fresco. Omenjena slika matere božje, katero so l. 1160. prinesli iz Carigrada, je zaprta, a kadar se zbere nekoliko romarjev, pride duhovnik in jo odpre, in ko opravijo skupno kratko molitvico, podeli zbranim blagoslov ter sliko zopet zapre.

Ob isti priliki sem šel tudi na pokopališče. S tem pohodom sem bil vrlo zadovoljen, kajti enakih nagrobnih umetnin še doslej nisem videl tu v Italiji. Obzidje je zgrajeno v jonskem slogu, seveda modernizovanem tako, kakor se sploh zdaj izvajajo grški slogi. Na vse strani so razvrščene arkade s kupolami, po katerih je polno lepih spomenikov od mramorja. Tu se vidijo prekrasne skupine, da se človek kar čudi, kaj se da vse sestaviti in proizvesti za nagrobne alegorije in simbole. Veliko spomenikov pa je tudi izdelanih prav obrtniško, da je škoda dragocenega mramorja! Največ je ondu portretov, gotovo kakih 1500 doprskih kipov in ploskvorezov; nekateri so prav živahno modelovani, da jim je, kakor se reče, vdihnjeno življenje. Mnogo jih je pa preveč gladkih — morda je sličnost dotičnikov dobro zadeta, ali umetniško niso izvedeni. V neki kapeli so razpostavljene podobe vseh slavnih bolonjskih mož: pisateljev, umetnikov, učenjakov itd. — naštel sem jih 43. Večinoma so vsi izvrstno modelovani, zlasti tehnika v obdelovanju mramorja je vprav mojstrska. To pokopališče mi ostane živo v spominu. —

Naposled sem še posetil tukajšnjo akademijo delle belle arti in galerijo slik. Akademijska palača je neznatna in malo podobna kaki akademiji; notranji prostori so pa nekoliko boljši. Galerija slik je lepa zbirka in mnogoštevilna. Nekatero slike so jako dobre, posebno slike domačega umetnika, Guida Renija. Poleg tega so tukaj zastopani po raznih nabožnih slikah mnogi bolonjski umetniki. Teh umetnikov proizvodi pa niso zbrani zgolj tu v galeriji slik, temveč se nahajajo tudi po različnih cerkvah bolonjskih, katerih pa nisem utegnil prehoditi vseh, ker se mi je mudilo dalje proti zaželenemu smotru. Videl sem tu v galeriji slik tudi slovečo, po vsem svetu znano sliko sv. Cecilije, prvo izvirno delo Rafaela, nedosežnega vrstnika orjaškega Michelangela, in ta mi je razvnela hrepenenje po Rimu! Bratel opisovati ta dovršeni slikarski umotvor — za to je moja od klesanja lesenih svetnikov utrujena roka preokorna. Pridi s a m tu sem ter si oglej na svoje oči to simfonijo skladno ubranih barv!

A. Progar.

Slike in sličice iz življenja.

Spisuje Márica.

I.

Lepa je bila zabava, a še lepša je bila Lucija v svoji beli, novi, tako zračni obleki. Hodila je lahno, s tako srečnim obrazom, s tako iskrimi očmi, vsem se nasmihala, prosila vsacega tako dražestno, da bi kupil od nje loterijskih števil, kar kdo največ more za družbo sv. Cirila in Metoda. Srečna je bila, ker se ji je zdelo, da jo gleda advokat Rejec še enkrat tako prijazno in tako lepo, kakor običajno. Laskal se ji je celo, ko je stopila v dvorano, ter ji dejal, da je tako lepa, čarobna in srečna.

Kmalu bode leto, odkar se poznata, ali on je vedno isti, kakor prvi dan, ko jo je ugledal in govoril z njo. Rad se pogovarja, rad je v družbi z njo in rad jo vidi — ona pa njega še bolj — dosedaj pa ji ni pokazal več, nego prijateljstvo; ni kazal družega, nego da mu ugaja občevanje z njo. A nocoj, nocoj se ji zdi, da jo gleda in govori drugače, nego navadno.

Veselica se je končala. Občinstvo je posedlo krog miz v stranskih prostorih, da se odžaja in še malo pozabava po domače.

Lucija je sedela pri dolgi mizi, kjer je bilo še mnogo drugih njenih znancev in znank ter prijateljic.

Mimo nje pride Rejec, išoč prostora. Ugledavši jo, stopi bliže in ji reče:

»Vi ste vendar srečni, ko ste dobili mesta; nihče ni odšel, prostora je pa malo.«

»Žal mi je, da ga ni tu pri nas«, pravi Lucija z resničnim obžalovanjem ter pogleda milo svoje omizje, ne bi se li usmili in pomaknili tesneje skupaj. Toda vsakdo je imel svoje opravilo: ta je govoril, oni jedel, drugi zopet pil, tako da ni nihče opazil njenega pogleda.

»Klanjam se, do svidanja!« ji pravi Rejec, in ona gleda žalostno za njim.

»Ti, Lucija,« jo pokliče prijateljica, njej nasproti sedeča, »pomisli, danes sem šele zvedela, da je Rejec zaročen.«

Kri je šinila Luciji v glavo, da je bila mahoma vsa v ognju; hotela je nekaj reči, a ni ji šlo raz jezik; topo je gledala svojo pri-

jateljico, se ji nasmehnila in zopet odprla ustnice, da bi kaj rekla — a vzela je le čašo piva in jo držala, polagoma pijoč, dolgo pri ustih. V tem ji je pa tudi izginila kri iz obraza; notri tam v prsah se ji je nekaj razpustilo, da se je oddahnila, kakor od težkega napora, in rekla je naposled: »Res? Skoraj se mi zdi neverjetno; kako, da je to bilo tajno do danes?«

Hotela je biti mirna, a srce ji je bilo močno; zaprla je ustnice in jih zategnila v nasmeh, a za njimi je pritiskala svoje bele in močne zobe družega na družega ter pritiskala in pritiskala pa poslušala svojo prijateljico.

»Veš, to sem zvedela nehote. Vsi smo vedeli, in ti znaš tudi sama, da si mu ti povšeči, in da občuje s teboj rajši, nego z vsako, kar nas je; pa sem rekla danes svojemu bratrancu, njegovemu prijatelju: »Videl bodeš, da se Rejec in Lucija še vzameta«. A on mi odgovori: »Drugo leto je že, odkar je Rejec zaročen; povedal mi je šele oni teden. Nevesta in stariši njeni niso hoteli namreč, da se ta zaroka preje razglasi, nego par mesecev pred poroko.« — In meni se to tudi zdi prav tako«, je dostavila zgovorna prijateljica.

»Čemu toliko časa prej bobnati v svet? Bog ve, kaj utegne še vse vmes priti!«

Kakor da ne bi bila slišala tega zadnjega modrega pristavka svoje prijateljice, jo je vprašala Lucija: »In kaj je še rekel?«

»Rekel je, da, ko ne bi bil dal besede, in ko ne bi ljubil tako prisrčno svoje neveste — Irma je menda — bi gotovo vzel tebe,« je govorila prijateljica glasno, drugače je ne bi bila slišala Lucija. Žvenk kozarcev, glasno govorjenje, ko je hotel drug prevpiti družega, šum in ropot, vse to je branilo, da bi bil slišal še kdo drug njiju pogovor.

»Mene? Beži no, beži; midva sva občevala kakor prijatelja, kakor brat in sestra, ker so se strinjali naju nazori. — Anton, ali greva domov? Jaz sem že strašno zaspana,« je rekla, obrnivši se k svojemu bratu, ter izpremenila obraz in oči, da je bila res videti zaspana.

»Tako, samo še par besed naj pregovorim s predsednikom,« pravi brat ter odide iskat društvenega prvomestnika.

»Vidiš, vsa sem že za nič, ker nisem vajena izgubljeni noči; pa rkrat na leto imamo kak koncert ali kak ples, drugače pa vedno spim in spim,« je rekla Lucija toli naravno, da nihče ne bi bil povdomil o resnici njenih besed.

Kmalu se je vrnil brat, in odšla sta.

Prišedši v svojo sobo, je prižgala svečo in sedla oblečena na posteljo ter ostala tako mirna nekaj časa. Psi so lajali in si odgo-varjali z ene strani trga na drugo stran; stopinje kakega redkega ponočnjaka so odmevale trdo v nočni tišini . . .

»Hm, prepozno; sreča mi je bila blizu, a šla je mimo . . . »ko ne bi imel že svoje Irme . . . neumnež! Čemu me je pa gledal »tako«, čemu bil tako rad z menoj? Oh, pa se mu osvetim, gotovo osvetim! In kakšen je bil še nocoj; dobil je izvestno kako pisemce od svoje Irme, da je bil tako vesel! In meni, kaj ostane meni? — Saj me imajo vsi radi! Ha, ha, ha! Vsi? Kdo? Brat, ki ima vedno polno skrbi s trgovino; stara mama, ki me ne razume; uboga starka, dobra je, pa kaj bi ji pravila, kako bi me umela! V družbi sem prva, vsakdo občuje rad z menoj; tudi on, tudi tisti neumnež je občeval najrajši z menoj, in jaz sem radi njega prezirala vse druge. Oh pa saj sem srečna, srečna; moram vsaj biti, ker pravijo vsi! Lepa sreča, ko nimam človeka, ki bi me ljubil nad vse — on ima že svojo Irmo, katero ljubi nad vse — a jaz se tu le grizem in mučim ter trpim, in kar je najhujše, skrivati moram pred vsemi svoje trpljenje, smejati se seveda in govoriti prav sladko! O svet grdi, hinavski svet! Hočeš me imeti hinavko, pa me imej!«

Vstala je s postelje ter šla k oknu in je tiho odprla. Pomladno cvetje je duhtelo prijetno, in mlado listje je lahno šumelo po drevju.

»Da bi bilo to okno visoko, en skok, in konec bi bilo vsega; toda ne, mogla bi se le pošteno pobiti in ostati morda hroma vse svoje življenje. Pa saj ni niti vredno za takega bedaka; potem bi se šele ponašal — Bog me varuj takih misli! — Srečavala ga bodem, tako hladnokrvno srečavala! »Dober dan, gospod doktor! O, čestitam, čestitam! Zakaj pa niste povedali že prej, da bi se bili že prej veselili vaše sreče?« . . . tako mu porečem jutri, ko pride sem k bratu radi nocojšnje veselice.

Pokazati mu hočem, da mi je prav malo mari, in če mi pri tem tudi i počí srce . . . . Mora že biti odločeno tako; odločeno? Zakaj baš meni odločeno toliko trpljenja, toliko prevare, toliko sramote? Kaj poreko zdaj ljudje? No, duhovita, srečna, lepa Lucija je ostala zopet na cedilu! Pa kaj sem jaz kriva, da je poznal prej Irmo?

Kako bi se osvetila? Hitro si poiskala in vzela družega? Kje, od kod? Saj ni nobenega — pa čakaj, tako! Ko se poroči in pripelje v naš trg svojo Irmo, porabim vse svoje čare, ves svoj duh, vse, vse, da vidi razliko med mano in svojo ženo, da me zavoli, in da začne njo prezirati; in ko ga bodem videla pred svojimi nogami,

prosečega me ljubezni, tedaj se mi zmračí obraz, in kakor kraljica ga zapodim: »Pojdi k Irmi!« . . . .«

Utešilo je niti to ni; vendar je zaprla okno, se slekla in potrgala pri tem nekaj pugovic in gumbov, ker se ni razodevala prenežno, ter legla v postelj.

Zaspati ni mogla; preveč je bila razburjena.

»Da bi nocoj ali vsaj pred poroko umrl! imela ga ne bi ni jaz, ni ona. Oh, kako se mi zde smešne one pisateljice, ki polagajo na jezik svojim junakinjam: »Pa naj bo srečen vsaj on, ker jaz ne morem biti; ljubim ga, zato mu želim le dobro; srečen naj bo z drugo, jaz nočem biti na poti njegovi sreči . . .« Prava ljubezen taka! Junakinj tacih ni, in če pravijo pisateljice tako, so nevednice ali pa hinavke, kakor bodem jutri jaz, ko mu bodem čestitala . . .«

Proti jutru je zaspala in, prebudivši se, je vprašala sama sebe: »Čemu sem se vzbudila?« Pokrila si je obraz in jokala.

Dolgo je bil že advokat Rejec v sobi z bratom, ali ona se je obotavljala še vedno; pripravljala je nagovor in ravnala si opravo, da bi bila lepa. Črni obroči okoli še zaspanih oči so jo delali interesantnejšo.

»Dokler je brat v sobi, ne morem govoriti o tem,« je sklenila sama s seboj ter stopila v sobo.

»O, gospod doktor, dober dan!«

»Klanjam se, gospodična! — Dobro spali?«

»Izvrstno, samo premalo za-me, ker sem vajena spati mnogo več; a vi?«

»Hvala! Veselica vam je ugajala?«

»Ugajala že radi tega, ker se je toliko nabralo za našo velevažno družbo; jaz sama sem nabrala z loterijo 38 gld. in 45 ali 55 kr. — Zvoni, Anton; kličejo te spodaj — ni za hip časa nima miru ta moj brat . . .«

Ostala sta sama.

Dela je roko pred ustnice in se lahko odkašljala.

»O, kaj sem zvedela o vas, gospod doktor!«

Kri ji je šinila v glavo kakor sinoči, jezik se ji je zapletel, in že se je kesala, da je pričela ta razgovor.

»Kaj tacega?«

»Da ste, da ste — zaročeni,« je jecljala in zardela do las ter se nasmehovala tako čudno, da se mu je smilila v srce, in da mu je postajalo prav mučno.

»Nič tacega, povsem naravno;« a tudi oni se je že kesal, da je govoril tako neumno.

»Čestitam, čestitam!« in iztegnila mu je že roko nasproti, pa jo takoj zopet odtegnila in stekla iz sobe; v svoji spalnici se je pa zopet razjokala in zopet mislila na osveto.

* * *

Počasi, počasi se je privadila misli, da je on zaročen z drugo — človek se navadi vsega, če se hoče — in da jo popelje na svoj dom k sebi. Pričela je zopet občevati z njim, kakor poprej, a ne da bi prezirala druge, kakor prej. — In ko je pripeljal svojo ženo, je postala Lucija njena najboljša znanka; hodili sta vedno in povsod skupaj. Vabili so jo večkrat na kosilo, napravljali skupaj izlete, in Lucija ni iskala, kako bi se osvetila in ujela njega; ozirala se je bolj pridno po drugih, in imela je še mnogo, mnogo takih ur v svoji samoti, kakor ono noč, ko je zvedela, da je Rejec zaročen. Sčasoma se je tako privadila prevaram, da se ji ni niti čitalo, ni najmanje poznalo na njenem obrazu to, kar je bilo v njenem srcu.

LISTEK.

† NADVOJVODA KAROL LUDOVIK.

Že zopet nam je zabeležiti prebridko izgubo, ki je zadela presvetlo vladarsko rodbino: dne 19. m. m. je preminil blagi nadvojvoda Karol Ludovik, brat našega presvetlega vladarja in presumptivni prestolonaslednik.

„Zvon“, mesečnik, bi pač opravljal nalogo „post festum“, ko bi hotel naštevati vrline, po katerih se je odlikoval pokojni nadvojvoda, zasluge, ki si jih je pridobil na raznih popriščih; pač pa nam pristaja poudarjati eno odlično svojstvo pokojnikovo: njegovo izredno zanimanje za znanost in umetnost, industrijo in obrtnost, in mnogi izmed naših čitateljev gotovo še pomnijo, da je bil baš nadvojvoda Karol Ludovik protektor svetovne razstave dunajske l. 1873., za katero si je pridobil velikih zaslug.

Letošnjo zimo je nadvojvoda potoval v Egipt, posetit ondu se zdravečega nadvojvodo Franč. Ferdinanda Estenskega, svojega sina, iz Egipta pa v Jeruzalem in Damask. A tu si je naklonil kal bolezn, ki ga je prerano položila na mrtvaški oder.

Kruti so udarci, ki so zapored, v kratkih presledkih zadeli presvetlo našo vladarsko obitelj; ako ji more sploh kaj olajšati te udarce, zadane od nemile usode, to je gotovo zavest, da trpko žalovanje presvetle rodovine vzbuja iskreno sotogovanje v srcih zvestih podanikov, in smatrali smo za sveto dolžnost, da damo tudi mi splošnemu sožalju s temi vrsticami skromen izraz.

† **Monsignore Luka Jeran.** Minoli mesec je odložil pero eden izmed najmarkantnejših slovenskih pisateljev. Dne 27. mal. travna je umrl urednik »Zgodnje Danice«, kanonik in zlatomašnik Luka Jeran.¹⁾ Porodil se je v Javorjih nad Škofjo Loko dne 18. vinotoka l. 1818. ter pohajal malo šolo v Škofji Loki. Prvih pet latinskih šol je zvršil v Karlovcu, od koder je prišel l. 1841. v Ljubljano v retoriko, sedanjo 6. latinsko šolo. Naslednji dve leti je poslušal modroslovje na ljubljanskem liceju. L. 1843. je vstopil v tukajšnje semenišče ter kot bogoslovec tretjeletnik pel novo mašo l. 1845. v Poljanah nad Loko. Štiri leta in pol je pasel potem duše izven Ljubljane, nekaj mesecev v Poljanah, dlje časa pa v Horjulu. L. 1851. so ga poslali za kaplana k sv. Petru v Ljubljano, kjer pa ni imel obstanka. Odonod je šel l. 1853. v Afriko, oznanjevat murom sv. vero. Tropiško podnebje pa mu ni ugajalo; bolan se je vrnil v domovino, kjer je l. 1854. nastopil kaplanstvo v trnovski cerkvi v Ljubljani. Še enkrat se je lotil misijonarstva v Afriki, pa bolezen ga je znova napolila domov. Odsihdob je kaplanoval v Trnovem do l. 1869., ko se je kot papežev komornik in monsignore preselil v ljubljansko stolno župnišče. L. 1882. je dobil Čemažarjev kanonikat.

Izredno plodovito Jeranovo delovanje spada v cerkveno-slovstveno in kulturno zgodovino. Ako odtegnemo prve početke njegovega pisateljevanja, moramo priznati, da je vse njegovo slovstveno delovanje merilo na to, da se ohrani in ukrepi našemu narodu vera. Večina knjižnih del pokojnega Svitoslava — ta psevdonim je rabil Jeranu pogostoma v »Novicah« in v »Danici« — večina njegovih knjižnih del je nabožna. On je spisal celo vrsto »Šmarnic«, molitvenikov, življenjepisov raznih svetnikov, pridig, asketiških knjig; sodeloval je pri Volčevem sv. pismu, pri »Zlatem veku«, pri »Slovenskem cerkvenem časopisu«, ki ga je bil osnoval sredi leta 1848. dr. Janez Zl. Pogačar ter naslednje leto prelevil v »Zgodnjo Danico«, a to sta l. 1852. prevzela A. Zamejic in L. Jeran. Od l. 1856. — torej celih 40 let pa je bil krmar »Zg. Danici« Jeran. Vsaka številka, vsaka stran tega časopisa priča, kako je dihtel njegov urednik za sv. vero. Skoro da je ni katoliške naprave, niti misijona, za katerega ne bi bil on odprl milodarnega predalčka na zadnji strani »Zgodnje Danice«.

Slovstvena zgodovina bode vedno častno omenjala Jerana. On spada med tiste može, ki so dali našemu narodu, kar je njegovega. Stanko Vraz je tiščal ilirščino v našo knjigo. Tudi Jeran mu je bil izprva zvest učenec. Kot bogoslovec mu je l. 1843. in 1844. dopisoval ilirski.²⁾ Kmalu pa je slovo dal ilirščini ter se poprijel narodnega jezika. On je pripomogel, da je zmagala slovenščina kot slovstveni jezik.

Drugo zaslugo Jeranovo je lepo poudarjal dr. Janez Bleiweis ob dvajsetletnici »Novic«, rekoč: »Nikoli ne pozabim, da mi je bil g. L. Jeran prijazen pomočnik.« Pokojnemu »očetu slovenskega naroda« ni še gladko tekla slovenščina, ko je l. 1843. jel izdajati »Novice«. V svojih uredniških stiskah se je zatekal v semenišče k Jeranu, ki je bil kot marljiv učenec Metelkov dobro podkovan v slovenščini. On je bil kot bogoslovec desna roka Bleiweisova.

¹⁾ Glej »Jezičnik« XXVII.

²⁾ F. Marković, Stanko Vraz.

Iz Karlovca je bil prinesel Jeran ogenj slovanskega navdušenja, ki se najlepše zrcali v njegovih rodoljubnih pesmih. Kako lepe so njegove: »Tri solze kralja Rastislava«, kako živahno je dramtizovana pešem: »Ali smem Slovenec biti«, kako vneto se glasi: »Tam, kjer beli so snežniki«. Poslednjo in dokaj drugih je prevedel iz češčine. Tu naj opomnim, da je poleg češkega poznal do malega vse slovanske jezike. Vešč je bil tudi italijanščini, madjarščini in arabščini. Večina Svitoslavovih pesmi seveda opeva verske predmete. Med nabožnimi pesmimi so posebno lepe nekatere Marijine.

Jeran je bil goreč častilec Koseskega, katerega je proslavljal v »Novicah« in v »Danici«, ter nasprotnik Prešernov. Nadaljeval je v 18. stoletju započeto borbo zoper narodne pesmi, dasi jih je kot dijak sam nabiral ter pošiljal Vrazu.¹⁾ Kadar je izšla kaka slovenska leposlovna knjiga, jo je sprejel z jako osoljenimi opazkami v »Danici«, trdeč, da takega pohujšljivega blaga ni treba Slovencem. Do zadnjega dihajca je svaril rojake pred »babeževskim« slovstvom. Nasprotnik je bil tudi našemu listu, toda bil je tudi kot nasprotnik poštenjak. Izza njegove polemike nikdar ni štrlel napuh, nego istinita, blaga verska vnema. Novodobnega zavijanja in natolcevanja ni poznal Jeran. Njegova pisava je izvirna, polna drznih konstrukcij; zabeljeval jo je pogostoma s svojimi skovankami, ki nas živo spominjajo pravila, katero daje Prešernov pisar učencu: . . . »K tem deni konce: ača, išče, uha, on, ovka, ovec, druge pritikline.« Trdovratno se je držal polglasnega *e* pred *r*. Jako nerad se je ločil od gorenjskega *š* mesto *ž*.

Ob Jeranovem grobu plaka učeča se mladina. Njej je bil s svojo dijaško kuhinjo, za katero je neutrudno nabiral doneske pri svojih mnogostevilnih znancih, pravi oče. Naša kulturna zgodovina ga bode imenovala mej največjimi dobrotniki slovenskega dijaštva. Blag mu bodi spomin!

—o—

† Josip Škofic. Dne 18. m. m. je preminil v Ljubljani, po kratki, a mučni bolezni g. Josip Škofic, c. kr. sodni pristav v Vel. Laščah. Gotovo je nepričakovana vest o njegovi smrti presenetila in nemilo užalila vse njegove mnogobrojne tovariše in znance, ki so vsi čislali pokojnika zaradi njegovega skromnega in ljubeznivega značaja. A ne samo kot bivšemu kolegu posvečujemo rajniku te vrstice, ampak tudi kot slovstveniku. Živo nam je še v spominu, kako se je začel, prišedši na Dunaj, zanimati za slovstvo. Tačas (1878—1880) je še izdajal Stritar »Zvon«, in da je Stritar v odlično svoje glasilo sprejemal tudi Škofičeve povesti — priobčene so bile pod psevdonimom »Josephus« — samo to dejstvo že priča dovolj o pisateljski nadarjenosti pokojnikovi.

Že lani je iskal rajnik opešanemu zdravju leka v Bledu, kjer je bival dlje časa pri »Petranu«, in ondotno bivanje mu je dobro delo, kakor je bilo videti. Zato nas je prav iznenadilo, ko je pred par tedni prišel iskat zdravja v — Gorico; a tedaj mu je bilo že vtisnjeno na lice smrtno znamenje. In res je Škofic sam kmalu uvidel, da je Gorica pač Nizza zdravim, ne pa — neozdravnim bolnikom, in vrnil se je v domači kraj, odkoder smo že za malo dni prejeli žalostno vest o njegovi smrti.

Bodi mu blag spomin!

¹⁾ Fr. Marković, St. Vraz.

Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. K. Štrekelj. V Ljubljani, 1895. 8°, 196. Del I. Pesmi pripovedne vsebine.

Časi, ko se je z navdušenjem govorilo o narodnem pesništvu, ko so možje kakor J. Grimm, Bodensedt, Carrier i. dr. izrekli laskave sodbe zlasti o slovanskem narodnem pesništvu, so sicer minili; danes se sodi bolj učenjaški, trezno, brez pretiravanja svoje simpatije o tem narodnem zakladu. Vendar narodno pesništvo zato ni izgubilo svoje vrednosti, in vsakega zavednega Slovence mora torej prešinjati veselje, da je »Slovenska Matica« vendar pričela izdajanje slovenskih narodnih pesmi in pri izboranju urednika bila tako srečna ter poverila to važno delo strokovnjaku, kakor je dr. K. Štrekelj.

Narodno pesništvo je vse ono, kar je ustvarila narodova domišljivost, je narodov duševni zaklad, ki se ne izraža samo v pesmih, temveč tudi v pravljičah, basnih, bajkah, pregovorih. Naša zbirka se ozira in se bo ozirala samo na pesmi, torej na plodove v vezani obliki.

Slovinci se sicer ne moremo ponašati s takimi epskimi proizvodi, kakor so srbske narodne pesmi, nabrane od Vuka Št. Karadžića, ruske »biline« in maloruske »dume«; vendar je tudi med našimi pesmimi pripovedne vsebine dokaj precej obširnih in lepih, ki so pravi biseri narodnega pesništva.

Pri vseh slovanskih narodih je nabranega in deloma že izdanega obilo gradiva; poljske narodne pesmi je izdal O. Kolberg (»Lud« 1--23), češko-slovaške Sušil (»Moravské národní písně s nápěvy do textu vřadenými, v Brně 1860), maloruske Dragomanov; kakor znano, izide prihodnje leto tudi zbirka hrv. nar. pesmi, ki se je radi smrti svojega urednika dr. Broza nekoliko zakasnila. Tem zbirkam se dostojno pridružuje zbirka Štrekljeva.

Dr. Štrekelj nam je podal v prvem snopiču, ki obsega 12 $\frac{1}{4}$ tiskanih pol, 126 pesmi, med katerimi seveda niso vse samostojne, nego jih je več, ki opevajo isto snov in so torej le varijante. Gosp. urejevalec je sprejel v zbirko »vse pristopne narodne pesmi, ki so brez dvoma narodova lastnina, ali vsaj take, da duševne vrednosti narodove ne omadežujejo«, in jih je uredil po načelih, katera nam podaja na platnicah v 5 točkah. Pesmi so natisnjene tako, kakor so zapisane v podstavku, in gosp. urejevalec ni izpremenil v tekstu nič bistvenega. Sprejel je vse inačice in pod črto tudi označil različne redakcije. Urejene so pesmi po snoveh, ki se v njih razpravljajo, ne da bi bil uvedel podrobnejše pododdelke. Obširen uvod, ki nam razjasni marsikaj glede virov in njih zanesljivosti, izide pozneje. Ko bo dovršeno delo, ki bo obsegalo okoli 60 tiskanih pol, se bo nudila našim slovtvenikom lepa prilika za znanstvene razprave, tičočee se narodnega pesništva, zlasti ker je Štrekljeva zbirka res vestno in vzorno urejena.

Nečemu pa moram ugovarjati! Sodba Štrekljeva o našem knjižnem jeziku se mi zdi vsekako prehuda in prestroga; gosp. urejevalec je izvestno pretiraval, pišoč, da je slovenščina pri vsakem pisatelju drugačna in celo pri istem pisatelju drugačna danes, drugačna čez nekaj mesecev. To pač ni povsem res, in naša knjižna slovenščina gotovo ni bila vzrok, da nam pesmi ni podal v knjižnem jeziku, temveč zahteva kritične izdaje, da morajo pesmi ostati take, kakor jih je nabiralec slišal iz ust dotičnih deklamatorjev ali pevcev. To sem omenil le mimogrede.

Štrekljeva zbirka je, kakor se je izrazil o njej sam prof Jagić, vzorna in ustreza vsem zahtevam moderne izdaje narodnega blaga. Umevno je torej, da smo g. dr. K. Štreklju hvaležni za njegov trud, in da željno pričakujemo nadaljnjih snopičev prelepe zbirke. Želeti je, da bi gosp. uredjevalec srečno dovršil svoje tako izborno pričeto delo, zajedno pa vzbudil z njim naše še vedno preveč malomarno in brezbrizno razumništvu ter pridobil »Slovenski Matici« mnogo prepotrebnih novih članov! *Fr. V—c.*

Jenko v novi izdaji. Pesmi. Zložil Simon Jenko. Za tisek priredil Anton Funtek. Ilustracije zvršila J. Kobilca. I. V Ljubljani. Založil Oton Fischer. 1896. — S tem naslovom je izšla nedavno, kakor je »Zvon« že na kratko sporočil, željno pričakovana nova izdaja S. Jenka, in sicer obseza ta zvezek razen životopisa pesnikovega iz peresa prof Funtka same že natisnjene pesmi v istem vzporedju, kakor jih je izdal S. Jenko sam l. 1865.

Slovenci pri izdajah svojih klasikov sploh nimamo sreče. Izimši Wiesthalerjeve novejšje izdaje Vodnikove proze in poezije in Levčeve izdaje Levstikovih zbranih spisov nimamo nobene druge, katera bi popolnoma ustrezala vsem znanstvenim zahtevam. Prešeren dozdej še ni učakal dostojne izdaje, in Jenku preti, o čemer nas je prepričala ravno Funtkova redakcija, ista žalostna usoda. Kakšna bodi izdaja kateregakoli slovenskega klasika, da služi lahko na eni strani v znanstvene, a na drugi v zabavne svrhe, o tem so pisali poklicani močje že toliko in tako prepričevalno, da je bilo pač pričakovati odsihdoh kritičnih izdaj. Toda vseh omenjene razprave vendar niso prepričale; to nam je zopet dokazala nova izdaja Jenkovih pesmi, ki je popolnoma nekritična in v znanstvene svrhe nerabno urejena. Ne samo, da je popravljaj gosp. izdajatelj Jenkov pravopis v sedaj navadni, ampak premenil je celo samovoljno več Jenkovih verzov. Tako ravnanje je pač nedopustno in, kar se tiče prve točke, tudi povse nepotrebno; kajti pravopis, katerega je rabil pesnik, se razlikuje od sedanjega tako neznatno, da se ni bilo bati, da bi ta ali oni kako besedo napačno čital in umel. Ne glede na to pa vobče bije tako popravljaj v lice vsakemu znanstvenemu načelu. Pa same pravopisne preuredbe bi naposled uredniku nove izdaje še ne šteli preveč v zlo, dasi bi bili radi videli Jenkove naglase, njegova ločila, njegov *i* namesto sedanjega *in*, *ko* mesto *kot*, *vsakej* mesto *vsaki* itd. — toda kaj je to! Na str. 9. beremo:

Ko v veselji plava (scil. srce),
Misli pesmi zlate,
Tebi jih podava,
Ki jih *delam* zate.

Zmisl sam nam tukaj pove pravo obliko »dela«, saj je subjekt v stavku srce. Res ima tudi izvirna izdaja (iz l. 1865.) pravilno:

Ki jih *dela* zá-te.

V naslednji kitici je oblika »delam« na mestu, ker se menja subjekt. Nato najbrž gosp. izdajatelj ni pazil ter tudi v prejšnji kitici preuredil brez pomisleka zadnji verz.

Če čitamo na str. 1.:

Jasen mir mi v prsi sede,

je to gotovo dobro slovenski rečeno, a Jenko pravi drugače.

Na str. 17. stoji verz:

Širno sem izkopal jamo,

a v Jenku:

Skopal sem globoko jamo.

Jasno je, da je gosp. izdajatelj ta verz prenaredel le, ker se mu »iskopati« zdi pravilnejša oblika, nego »skopati«.

Jenkov verz:

Žalost mi iz prs odženi

je gosp. izdajatelj izpremenil v

Bol iz prsij mi odženi (str. 28.),

seveda zopet le, ker mu oblika »prsij« (recte: prsi) bolje ugaja.

Čemu je prestavil besede v verzih:

Ki, ko pod nébesom meglé,

Po vetru se obrača.

mi ni jasno. Gosp. izdajatelj pravi namreč (str. 32.):

Ki se po vetru kot meglé

Pod nébesom obrača.

Meni se ta razvrstitev ne zdi nič blagoglasnejša, nego Jenkova.

Ravno tako mi ni jasno, zakaj je v verzu:

Vse misli, ki v *prsih* sem skrite

zamenil *prsi* s *srcem* (str. 40.)

Verza:

Da iz sanj ležnjivih

Kvišku sem se zbudil

se glasita v novi izdaji (str. 45.):

Da iz sanj ležnivih

Zdajci sem se vzbudil.

»Zdajci« je nepotrebno mašilo, »kvišku« pa germanizem, torej oboje enako malo vredno.

Če je Jenko pel:

Med borovjem temnim

Mlada breza rase,

V *lastnem* svetu tuja . . .

je to res nemščina, a to še ne daje pravice popravljati:

V *rodnem* svetu tuja (str. 54.)

Na enem mestu je s tako popravo skvarjena tudi rima. V 1. kitici XVI. obraza je gosp. izdajatelj rimo: *mravljiše* — *hiše* prenaredel v: *mravljišče* — *hiše*, kar se menda glasi veliko lepše.

Toda bodi dovolj nehvaležnih citatov! Pokazati sem hotel samo nepristranskemu opazovalcu, da je nova izdaja Jenkovih pesmi nekritična, in da nikakor ne ustreza znanstvenim zahtevam. Verjamem, poreče ta ali oni, toda izdaja je namenjena preprostim čitateljem, ki se ne brigajo za to, kako je pesnik pisal prvotno, katerim je oblika postranska, a vsebina glavna stvar, ki ne bero Jenka, da bi proučevali njegov jezik, ampak sebi v zabavo. Na ta ugovor, kateri je morda marsikomu na jeziku, odgovarjam z besedami slovenskega pisatelja, ocenjujočega Wiesthalerjevo izdajo Vodnikovih pesmi: »Slovenci nismo tako bogati, da bi si lahko omišljali raznovrstne izdaje istega pisatelja; dobro torej, da narodna izdaja Vodnikovih pesmi služi lahko

tudi jezikoslovcem, ki so se zlasti izza najnovejšega časa jeli baviti z zgodovinskim raziskovanjem našega jezika.*

Toliko torej, kar se tiče teksta pesmi samih. Želeli bi pa še nekaj drugih podrobnosti. Izdajatelju je bila na razpolago vsa literarna ostalina Jenkova in, kakor to vem iz svoje izkušnje, je imel Jenko navado, da je skoro pod vsako pesmijo zapisal tudi dan, katerega jo je zložil. G. prof. Funtek bi bil zelo ustregel nam in poznejšemu slovenskemu slovstvenemu zgodovinarju, ko bi bil te podatke v svoji izdaji priobčil. Jako hvaležni bi mu bili, ako bi hotel to storiti v II. zvezku vsaj pri še nenatisnjenih pesmih, podobno kakor ima to Levčeva izdaja Levstikovih spisov.

Dodan je I zvezku tudi Jenkov životopis. Delo je bilo zelo lahko. Gosp. izdajatelj je vzel Levčev životopis v »Zvonu« leta 1879., ga nekaj okrajšal in mu dodal nekoliko stavkov iz »Črtic iz S. Jenkovega življenja« (Kres 1886) — in životopis je bil gotov. Nočem razmotrovati upravičenosti takega delovanja, omenil bi samo nekaj! V ostalini se menda, če se zelo ne motim, nahajajo tudi pesnikovi dnevniki, iz katerih je sicer že rajni prof. I. Jenko priobčil nekaj kratkih, a nezadostnih podatkov. Prepričan sem, da bi bil g. prof. Funtek našel v teh dnevnikih toliko porabnega, novega in znamenitega gradiva, da bi bil lahko spisal korenit in popoln pesnikov životopis. Zakaj tega ni storil, ne vem. Pomota, da je štel na str. XI. Stritarja med »Vajevce«, je nastala vsled brezmiselnega okrajšanja dotičnega odstavka v Levčevem životopisu (Zvon 1879, str. 354.)

Nova izdaja je tudi ilustrovana, in sicer je izvršila slike domača umetnica gñe. I. Kobilčeva. Odkrito moram povedati, da se je zdela meni misel, naj se ilustrirajo Jenkove poezije, že iz prvega početka nesrečna. Dobra, dovršena pesem ne potrebuje ilustracije, slabi pa slika tudi ne pomaga. Kdor si, recimo, ne more ali ne zna predstavljati situacije v Jenkovi »Slabo sveča je brlela«, temu ne pomore sto ilustracij, ker izmed vseh sto niti ena ne zadene v resnici onega tona katerega je pesnik položil v pesem. Ista neprilika je pri drugih ilustrovanih pesmih. Ilustrator pesnika dostikrat niti doseči ne more; če bereš dotično pesem in potem pogledaš sliko, mine te često vsa iluzija. Opomniti pa moram, da tu nikakor ne mislim na konkreten slučaj; hotel sem le povedati in pokazati, da so slike pri pesmih nepotrebne. Kar se tiče gñe. Kobilčeve slik, moram navzlic vsemu priznanju risarske tehnike in dovršenosti reči, da se meni pesnikova ideja ne vidi povsodi dobro pogojena. Glede slike k »Molitvi« je to omenil že drug slovenski list, in jaz bi isto pripomnil glede ilustracije k »Pobratimiji«. Pomisliti je, da je pesnik zložil to pesem v osmi šoli, tako rekoč za odhodnico od gimnazije, za slovo od svojih tovarišev in sošolcev; slika bi nam torej morala predstavljati mlade, še golobrađe ljudi. Naša slika pa nam kaže same starejše, odrasle može, in to je po mojem mnenju neupravičeno.

Obliki nimam vobče ničesar oporekati. Samo tisk je predroben, sicer je pa zunanja oblika zelo prikupljiva. Skoro bi dejal, da je Jenko slutil to izdajo, ko je pel, da njegove pesmi »v rudeče usnje vezane in zlatom bodo rezane.«

Te opazke sem podal samo iz namena, da bi gosp. izdajatelj pri II. zvezku ravnal pravilneje in nam pripravil historičsko-kritičsko, Jenkovemu geniju dostojno izdajo.

Vlad L.—c.

Pomladni glasi. Z razgovorom o zadnjem (VI.) zvezku te zbirke smo še na dolgu, izimši g. E. Lampeta spis „Iz potne torbice“. Glavna piesa v tem drugem delu je dolga, predolga epiška povest „Slavna zmaga Gojnika vojnika“, ki jo je pesnik sam (g. M. Prelesnik) nazval „dolenjsko povest“. Zložena je od konca do kraja — razen vloženih božičnih pesmi — v preprostih četverostopnih, polnoštevilnih trohajih z zgolj zaporednimi rimami, a opeva isto dobo krutih bojov med poganskimi in krščanskimi Slovenci oziroma Bavarci, kakor „Krst pri Savici“.

G. Prelesnik ima pesniški jezik v oblasti, in baš ta pesniška rutina ga je morda zapeljala do — gostobesednosti; prav ta dolgoveznost, ki semtertja že skoro nadkriljuje homersko gostoslovje, je po naših mislih glavna hiba cele te poezije. Po drugi strani pa pritegnemo sodbi, ki jo je izrekel drug list o Prelesniku, da je menda neovržna pesnikova spretnost in iz izviraajoča vihravost vzrok, da so se vrinile semtertja manj čiste rime, in da sploh verzi niso do zadnjega prepiljeni. Toda poleg vse te graje moramo pripoznati in radi priznati, da je po vsej obširni, od 73. do 122. strani sezajoči poeziji raztresenih mnogo krasnih prilik, podob in situacij, pravih biserov, katerih se ne bi bilo sramovati ni najboljšemu pesniku, in kateri pričajo o pesniški nadarjenosti Prelesnikovi. — Kar pa se tiče stališča, ki ga zavzema g. Prelesnik nasproti poganskim in krščanskim Slovencem, je ta-le sodba naša: Ako je pesnik **vedoma** si prikrojeval zgodovinsko resnico po svojih pesniških potrebščinah in pesniški ekonomiji ter po tej svoji vednosti razdeljeval luč in temo, krivico in pravico med pagane in kristjane, tedaj je imel prav; od nekdanj so si lastili pesniki in si še laste pravico, v svoje svrhe, v poveličevanje nameravanih efektov zgodovino — „delati“. Ako pa je nevedoma proslavljal povsod in vsekdar Vladuha in Bavarce, tedaj ga napotujemo „za boljšo informacijo“ do papeških pisem britanskega muzeja, o katerih je napisal razpravo prof. Gregor Krek v prvem zvezku celovškega Kresa.

Ostale krajše poezije, vse iz peresa g. Prelesnika, kažejo iste že omenjene vrline in hibe. Vse brez izjeme imajo didaktiško ali pa verskomoralno poanto. „Slanica“ n. pr. (str. 135.) se res krasno začenja, in ne moremo si kaj, da ne bi nje prvega oddelka semkaj postavili:

Pala po noči je slanica,
Vstala prav zgodaj je Manica,
Šla je v gredico pogledat, kako
Njene predrage cvetice cveto.
Kakšen, oj, kakšen pa danes je vrt,
Čezenj razgrnjen, glej, belkast je prt!
Kakšne so cvetke še včeraj lepé?
Blede so cvetke vse kakor mrtvé!
Vse je poparila slanica.
Gorko je plakala Manica.

A kaj, ko je ta lepa kitica samo uvod in podlaga 60, reci šestdeset verzov dolgi parenezi. Res, šolska „didaktika“ po naših čitankah in cvetnikih se bo lahko do dobra okoristila s Prelesnikovimi poezijami, zlasti ko njih oblika vobče ustreza novodobnim zahtevam, česar smo sicer vse do najnovejšega časa pogrešali v našem asketičnem in cerkvenem slovstvu.

Izmed obeh krajših prozaičnih spisov se nam vidi »Pomemben dan« g. E. Lampeta prav čedna sličica, ki je vredna, da se sprejme v katero naših šolskih čitank.

Glede slovnice nimamo in nočemo mnogo prerekati; »bežočim« na str. 66. smatramo za tiskarski pogrešek. Čudna je dosledno izvedena pisava »kardelo«. — Glede vnanje oblike pa si drznemo v imenu mladine, kateri so zlasti namenjeni »Pomladanski glasovi«, do njih bodočih izdajateljev staviti prošnjo, naj dajo natisniti poezije vsaj s tolikim tiskom, kakor je natisnjen prozaiški del. Sedanji tisk v poezijah je pravi »očiguba«.

Šaljivi Slovenec. Zbirka najboljših kratkočasnic iz vseh stanov. Nabral in izdal Anton Brezovnik, učitelj. Druga povsem predelana in za polovico pomnožena izdaja. Ljubljana 1896. Natisnila in založila Ign. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. Str. 308 male 8°. Cena 90 kr., po pošti 10 kr. več. Radi pritegnemo g. Brezovniku, kar je povedal že v predgovoru k prvi izdaji te zbirke, v nje opravičenje in priporočilo, rekoč: »Kdor me prisili k smehu, ta. je moj prijatelj, temu sem dolžan hvalo«. Res, v tej dolini solz je toliko resnobe in grenkobe, in čim dalje več je je, da bo res skoro treba z lučjo po dnevi iskati svežega, pristnega, dušo in telo oživljajočega humorja; zato pa moramo biti tem bolj hvaležni, če ga res najdemo kje kaj. V opravičitev humorističnih zbornikov torej ni treba trošiti mnogo besed, naj si nam bo tudi takoj učenjak za petami, dokazujoč, da humor v narodni tradiciji ni nič prvotnega, in da se je šele pozno v njej pojavil; nič ne de, pojavil se je vendar, in hvala Bogu, da se je, in v slovanski in slovenski tradiciji menda ne najmanje.

Nekaj pa moramo vendar prigovoriti g. Brezovniku. Nismo imeli prilike si natančneje ogledati prve njegove izdaje, niti je sedaj primerjati z drugo; g. Br. sam pravi, da je druga za polovico pomnožena. Če velja za vsaki duševni izdelek znani rek: »Non multa, sed multum«, to velja ta resnica še posebej za humoristične zbirke; eden dober dovtip je več vreden, nego deset slabih. Da zaidejo v šaljive liste, ki morajo v gotovih rokih svojim naročnikom podati toliko in toliko humoristične hrane, tudi žaltavi dovtipi, kdo bi jim to zameril. Zbirka, kakor je Brezovnikova, pa nima na to stran prav nič vezanih rok, in baš zato lahko skrbno izbira.

G. Br. nam pa pač sam prizna, da je gradivo, ki nam je je podal, jako različne vrednosti; mnogo je jeklenega zrnja, mnogo pa tudi plevla. Vemo sicer, da takih šaljivk, ki imajo za nas največjo trajno vrednost, šaljivk iz narodnega življenja in anekdot iz življenja naših slavnih mož, ni moči kdo ve koliko nabrati, da bi z njimi polnil cele zbirke; ali vendar bi moral ravno tem zbiratelj obrniti glavno pozornost in jih staviti pred vse druge; po njih zlasti bi dobila taka zbirka trajno klasično ali vsaj narodno vrednost. Vrhu tega bi se moral slovenski nabiratelj zlasti zatekati k bratom Srbom, ki imajo preobilico humorističnega gradiva vsake vrste; z njim se je n. pr. izdatno poslužil dr. Sket v čitankah, po naših mislih celo preko meje, za šolo dovoljene, kakor smo o priliki nekje omenili (na te meje bi se seveda g. Brezovniku ne bilo treba ozirati). Ker pa je humor mednarodni in se dajo dovtipi, ako niso zgolj jezikovni, prevajati iz jezika v jezik,

torej ima slovenski dovtipničar še tretjo bogato, neizčrpno zakladnico: humoristično slovstvo vseh drugih narodov.

Tako nekako si mislimo zasnovano idealno humoristično zbirko, in omenjene tri stopnjevine bi bile lahko tudi nekako podlaga razvrstitvi gradiva, dasi bi poleg njih tudi lahko vztrajala Brezovnikova razdelitev po stanovih (I. Iz otroškega življenja. — II. Iz šolskega in dijaškega ž. — III. Iz lovskega ž. — IV. Iz vojaškega ž. — V. Iz meščanskega in kmetkega ž. — VI. Iz krčmarskega ž. — VII. Iz obrtnega in trgovskega ž. — VIII. Iz duhovskega ž. — IX. Iz zdravniškega ž. — X. Iz pravniškega ž. — XI. Iz življenja umetnikov, učenjakov in vladarjev. — XII. Iz židovskega ž. — XIII. Protivoljne smešnice v časnikih in šoli. — XIV. Raznoterosti.

G. Br. pravi v predgovoru k I. izdaji, da je pri zbiranju skrbno pazil, »da ne bi žalil nobenega stanu, nobene dobe, nobenega spola. Skrbno sem se ogibal tudi vseh podlosti, sploh vsega, kar bi utegnilo koga pohujšati in mu vzeti dobro voljo«. To načelo mora gotovo vsakdo odobravati, in ne poznamo bolj mrzkega posla, nego je opravilo tistih novodobnih dovtipnežev — zlasti so za to kakor najeti commis voyageur — ki nadlegujejo človeka po vseh javnih lokalih, poštnih in železniških vozovih ter z umazaniji, židovsko-ogrskimi dovtipi »à tout prix« zastrupljajo vsaki pošteni izvorni, duhoviti razgovor; a poznamo celo razborite može med našimi rojaki, ki so — žal — vsi mrtvi na take najnovejše šegavosti potovalnih agentov; tem našim rojakom izrekamo zategadelj tu mimogrede odkrito obžalovanje.

Humor je sploh silno nežna cvetka; vsaka slana jo popari. Taka slana ali strupena rosa sta pa humorju tudi robatost in pa banalnost. Iz tega pogleda bi se dalo, kakor smo že namignili, tudi Breznikovi zbirki nekoliko očitati. »Ker so prvo izdajo laskavo ocenili vsi slovenski listi, in ker je že za nekoliko let pošel ves prvi natisk,« tako nekako pravi g. Br., »sem mislil, da ne morem bolje ustreči obči želji, nego da pomnožim število oddelkov in smešnic.« Ali na ta način se je vrnilo (ali pa morda ostalo? Rekli smo že, da nismo primerjali obeh izdaj) mnogo smešnic, katerim bi se moralo izrečno pripisati, da so smešne, in mnogo dovtipov, ki so izvorni le po svoji zarobljenosti. V prid in ugled zbirke same naj bi g. Br. pri morebitni tretji izdaji prav izdatno rabil — rdeči svinčnik, opirajoč se na svoj zdravi okus, ter vse polovičarske, medle, šepave in surove dovtipe nadomestil z res šegavimi, zdravimi in jedrimi. Ako pa se mu to ne bi posrečilo in bi se po strogi cenzuri »za polovico pomnožena izdaja« skrčila zopet na polovico, tudi nič ne de: »Non multa, sed multum«.

Zemljevid kamniškega okraja. Učiteljsko društvo kamniškega okraja je izdalo zemljevid svojega šolskega okoliša, katerega je narisala dunajska tvrdka Berndt-Freytag po merilu 1 : 150.000 (polovična specialna karta). Izpeljava je prav lepa in korektna (le črnuški kolodvor je malo premaknjen). Z nomenklaturo se popolnoma strinjamo, le imena *Stob*, *Špilč*, *Tuhinčica* itd. bi bila lahko pravilnejša. Ker je zemljevid učencem namenjen, naj bi se mu bila določila okrogla cena 10 kr. namesto 11 kr. S. R.

Drei Vorträge über die ethnographische Ausstellung in Prag 1895. Pod tem zaglavjem je izšla in nam je bila poslana brošurica, ponatisnjena iz XXV. zvezka izvestij antropološke družbe na Dunaju. Med temi

predavanji, ki so se vršila dne 12. novembra l. 1895 in so tu ponatisnjena, je na prvem mestu predavanje učnega našega rojaka dr. M. Murka: „Zur Geschichte und Charakteristik der Prager ethnographischen Ausstellung im Jahre 1895.“ Našim čitateljem je še gotovo dobro v spominu, da se je g. dr. Murko o istem predmetu oglašil tudi v našem listu v 1. in 2. štev. letošnjega letnika.

Lublani . . . Od prijateljske roke smo prejeli 70. čislo »Praških novin« (Pražské Noviny. České vydání Pražských úředních listův) z dne 30. marcija, v katerem je pod omenjenim zaglavjem objavljen zanimiv podlistek „Ze vzpomínek Dra. Josefa Karáska“. Znani češki pisatelj je mimogrede nekolikrat posetil belo Ljubljano pred potresom, in te svoje spomine je tu priobčil v simpatični obliki. — Slučajno je v isti številki „Praških novin“ priobčena kratka, a laskava ocena prvega koncerta „Glasbene Matice“ naše na Dunaju.

O pokojnem V. Oblaku so prinesli jako simpatične nekrologe južnoslovanski listi: Delo (zv. za april), Nada (št. 9.) in Vienac (št. 19.). Vsi priznavajo Oblakove korenite in plodovite samostojne raziskave in razprave o južnoslovanskih narečjih in njegove ogromne uspehe, katere je z neumornim delom dosegel v malo letih v dialektologiji in si s tem zaslužil ugledno in odlično mesto v zgodovini nauke o slovanskih jezikih.

V pojasnilo. Med vzroki, ki jih navaja g. Jos. Stritar v »Dunajskih pismih« (t. l. 5. št. Ljublj. Zv.), zakaj da jemlje slovo od slovenskega občinstva, je kot zadnji vzrok naveden ta-le: »Očitalo se mi je in očita se mi zopet v »Zgodovini slovenskega slovstva«, kakor sem bral včeraj, da sem se jaz v tisti nesrečni Prešernovi izdaji, ki ima na čelu poleg Jurčičevega imena, žal, tudi moje, predrznil »popravljati« našega prvega pesnika — po krivici! Še enkrat torej proglašam »urbi et orbi«, da se nisem jaz z mazincem dotaknil svetih Prešernovih poezij.«

V »Zgodovini slovenskega slovstva« II. na str. 152. je čitati po navedenem naslovu Stritar-Jurčičeve Prešernove izdaje: »Josip Stritar je v uvodu opisal Prešernovo zunanje življenje, nato ocenil njegove poezije tako nadrobno, kakor doslej še nobeden pisatelj.« Na str. 158. pa se čita: »Jurčič in Stritar sta v svoji izdaji 1866. l. skušala jezik približati sedanji slovenščini, kar se pa ne more odobravati.«

Iz te stilizacije se vidi, da jaz izpremembo (a ne »popravo«) pripisujem Jurčiču, ker sem ga imenoval na prvem mestu, in ne Stritarju, čigar ime sem pristavil samo zato, ker sta obadva priredila ono izdajo. Da je samo uvod Stritarjevo delo, se razvidi iz prvega stavka. Obžalujem nejasnost izraza, mislil pa nisem na Stritarja, o katerem vendar ve vsaki omikani Slovenec, da se on, naš najodličnejši estetik, nikdar ni pečal s slovniškimi oblikami. Pripravljen sem v III. zvezku »Slovstvene zgodovine« na najodličnejšem mestu stvar razjasniti ali popraviti nespornost tako, kakor si to želi velecejenji gospod tovariš sam.

Če še pripomnim, da bo III. zv. opisal Bleiweisovo, IV. pa Stritarjevo dobo, s tem jasno priznavam, koliko važnost pripisujem Stritarju v našem slovstvu. Tudi sem jaz gotovo zadnji v Slovencih, ki bi po petindvajsetletnem učiteljevanju drugemu starejšemu tovarišu vedoma delal krivico.

V Trstu, dne 21. majnika 1876.

K. Glaser.

Popravek. Ocenjajoč prof. dra. K. Glaserja: »Zgodovino slov. slovstva« v 5. zvezku letošnjega »Ljubl. Zvona«, piše g. Fr. Vidic (na str. 315.): »Vodnik je izdal svoj »Keršanski Navuk« 1812. l., ne 1811., kakor ima tudi Wiesthaler.« — Moja trditev je neovržna resnica. Pišoč Vodnikov životopis, nisem navajal knjižnih naslovov morda le po spominu, niti jih kar posnemal po starejših životopisih Vodnikovih, ampak sem jih prepisaval »z diplomatično natančnostjo« (to mi je velevala moja pisateljska vest) iz Vodnikovih knjig samih, izposojenih iz tukajšnje licealne knjižnice. Ta knjižnica hrani Vodn. »Keršanskega Navuka« tri izvide, katerih vsaki kaže na prvem listu ta-le naslov:

KERSHANSKI NAVUK

sa

ILLIRSKÉ DESHELE

vsét is Katehisma sa vfe zerkve
Franzokigá Zesarftva.

Se najde per H. W. Korn Bukveprodajavzu.

1811.

Izvod Vodn. »Kerš. N.«, ki ga ima, ali ga je menda imel g. Vidic v rokah, je že druga, nekoliko popravljena izdaja te knjige, ki je izšla takoj v naslednjem letu za prvo s tem-le neznatno izpremenjenim naslovom:

KERSHANSKI NAVUK

sa

ILIRSKÉ DESHELE

vsét

is Katechisma sa vfe zerkve
franzokigá zesarstva.

Ga ima v' Lublani

H. V. Korn Bukveprodaviz.

1812.

V tej drugi izdaji je izkušal Vodn. pisavo (prve) izboljšati; iztrebil je n. pr. (pa ne do cela) nedoločni členec: »en, ena, eno« ter zamenjal nekatere oblike in izraze z drugimi (po njegovem mnenju boljšimi), n. pr. prejšnji: »ino« z »in« (pa ne dosledno), »hranio« (str. 131.) s »hranjo«, »kakor je treba, de bo ta fklep dopolnjen« (str. 4.) s »kakor je treba sa dopolnenje tiga fklepa«, in dr. Tudi je izkazanih v drugi izdaji skoro za polovico manj tiskarskih pogrškov nego v prvi. Obseg pa je obema izdajama isti: 133 str. + Kasaviz sapopadka + Poprava. — Druge izdaje Vodn. »Kerš. N.« hrani ljublj. licejalna knjižnica en izvod.

Fr. Wiesthaler.

Slovensko gledališče. (Dalje in konec) Vsega skupaj je bilo v pretekli gledališki sezoni, ako prištejemo tudi zadnjo izredno predstavo, 69 predstav in sicer: 32 dramatičnih, 29 opernih in 8 operetnih. O posameznih predstavah smo poročali med gledališko dobo tako obširno, da nam preostaja le še nekoliko splošnih opazk.

Operne predstave so bile vobče prav dobre. Vendar ne bode škodilo, ako se potruji dramatično društvo, da nadomesti, ako le mogoče, nekatere moči z novimi. Tudi ženski zbor potrebuje reorganizacije. Sicer pa nam v tem oziru ni treba govoriti jasneje, ker smo uverjeni, da možje, katerim je izročeno vodstvo slovenskega gledališča, sami morda bolje poznajo, nego mi, nedostatke, katere bi bilo še izpopolniti, in tudi ne dvojimo, da imajo resno voljo za to.

Glede drame bi bilo pač želeti, da bi se igralno osobje pomnožilo in pa dosedanje nadomestilo deloma z drugim. Od tega je tudi v prihodnje odvisen uspeh ali neuspeh dramatičnih predstav. Oni igralci in igralke, ki ne kažejo nikakršnega napredka, in ki menijo, da izkažejo občinstvu še posebno milost, ako se izjemoma enkrat nauče svoje vloge, ali pa ovirajo kakor si kolik bodi napredek dramatičnih predstav, naj se brez vseh ozirrov odstranijo. Od drugih moči, ki so se izkazale dosedaj porabne, pa naj se kar najresneje zahteva, da naj se še uče in uče, ker le na ta način je napredovanje možno.

Umetnik človek ne postane kar čez noč. Nadarjenost sama nikakor ne zadostuje. Kakor se mora oni, ki je dobil od narave dar za slikarstvo ali kiparstvo, učiti, če hoče, da postane res umetnik, tako se mora tudi igralec neprenehoma uriti in vaditi, ako se hoče povzpeti do umetnika.

Vsekakor pa bode dramatični šoli skrbeti za to, da se odpravijo v prihodnje vsaj taki nedostatki, ki se zde mnogim morda malenkostni, a vendar često uspehu posameznih predstav zelo škodujejo. Že večkrat smo mimogrede opomnili, da večina naših igralcev prenerazumljivo govori. Kaj pa pomaga gledalcu, ako vidi na odru kretajoče se osebe, ko pa tako tiho momljajo same vase, da jih kar nič ne razumemo. Mnogi naši igralci se morajo torej učiti še razumljivega izgovarjanja. Tudi na to se morajo opozoriti, da ne gre govoriti tja v steno, temveč da mora igralec, ako tudi govori k drugi osebi na odru, vendar biti obrnjen kolikor mogoče proti občinstvu, katero drugače kaj lahko presliši kako važno besedo.

Razen tega so nekateri naši igralci tudi v kretanju še zelo nerodni. Zlasti salon jih navdaja z velikim strahom. Na zofo sest je nekaterim še kaj čisto nenavadnega. Ne da bi sedel, kakor se sedi spodobno v vsakdanjem življenju, ampak drgne se ob robu zofo sem ter tja, preklada roke in izteguje noge, eno naprej, drugo nazaj, da je videti kakor strelec v pratiki. Mnogim se bodo zdele te opazke smešne, ali so potrebne. Mi bi bili prav radi videli, da bi bil kdo drugi opozoril na te nedostatke, ki so sicer malenkostni, a vendar včasih vtisk najboljše igre pokvarijo; ker pa se to ni zgodilo, si štejemo v dolžnost, opozoriti na to odločilne faktorje. —

Ako hoče intendancija pribaviti našemu gledališču za prihodnjo dobo primernih moči, jo bodi skrb, da si bo o repertoarju prihodnje sezone kar najpreje na jasnem. Le tedaj se bode možno izogniti raznim sitnostim ter

zlasti nepriliki, da se angažujejo morda moči, za katere bode nedostajalo posla, na drugi strani pa jih bode primanjkovalo.

Da, repertoar, to je težavna stvar!

Ob koncu letošnje sezone so se čuli jako bridki glasovi zategadelj, ker se je premalo oziralo na slovanske dramatične proizvode, in ker se ni na oder spravilo niti eno izvorno delo. To očitanje je nekoliko vsekakor upravičeno. Umetnost je sicer res mednarodna, in nikakor ne ugovarjamo, da se nam predstavljajo tuji umotvori; toda naše gledališče bi moralo imeti vendar-le kolikor toliko tudi ta namen, da bi pospeševalo domačo umetnost. Najprej slovensko, potem slovansko in zatem šele, kar leži izven teh mej: to bi odgovarjalo našim vzorom. Toda to ni tako lahko, kakor bi kdo mislil. Ne smemo biti krivični, in upoštevati nam je težkoče, s katerimi se ima boriti vodstvo slovenskega gledališča. Isto mora pred vsem gledati na to, da je poset gledališča ugoden, mora torej pred vsem na oder spravljati take igre, ki »vlečejo«. Slovanske in slovenske igre, kolikor se jih je dosedaj igralo, se v tem oziru niso obnesle. To je intendancijo slovenskega gledališča ostrašilo in napotilo, da je raje sezala po tujem — po igrah, ki so drugod imele priznan uspeh. Toda, dasi vemo in hočemo upoštevati težavno stališče intendancije, smo vendar tudi teh misli, da mora postati naše gledališče sčasoma bolj slovansko in bolj slovensko, nego je bilo dosedaj. Večina novejših iger, ki se prelagajo iz nemščine, je tako dvomljive vrednosti, da si ne moremo misliti, da bi se v obširni slovanski literaturi ne dobilo mnogo boljših. Mogoče, da se dosedaj ni izbiralo prav. Nikakor ne smemo ostati pri dosegljivih poskusih. Kazalo bi morda zasledovati, kaj igrajo na drugih slovanskih odrih in s kakim uspehom; na ta način bi se dalo morda vendar-le dobiti tudi kaj slovanskega in ob enem našemu odru primerne.

Še težja je stvar glede izvornih del. Dosedaj imamo res ubogo malo dramatičnih proizvodov, na katere bi mogli biti ponosni, in o katerih bi se res moglo trditi, da so sposobni za oder. To je vzrok, da sprejme naše občinstvo z nekako nezaupnostjo vsako izvorno dramatično delo, in da smo se Slovenci sploh privadili misli, da pri nas dramatični talenti niti možni niso. To je nevarna, pogubna misel! Ko se nam v vseh strokah človeške umetnosti oglašajo kolikor toliko znameniti talenti, zakaj se nam ne bi pojavili tudi na dramatičnem polju! Dostikrat pa so tudi pisatelji sami krivi svojega neuspeha. Pri nas hoče vsakdo pisati le tragedije! Naj bi vsaki pisatelj skrbno preценil svoje moči in si naložil tolikšno nalogo, kolikršno pač vzmore. Take igrice n. pr., kakor so »Ugrabljene Sabinke« ali »Maškarada« in še mnogo taci, ki so se s prav lepim uspehom igrale letos na našem odru, se brez dvojbe spišejo lahko tudi pri nas, in uverjeni smo, da imamo talentov za to. Pisatelji naj bi torej rajši začeli počasi od zdolaj gori, nego da se hočejo povzpeti takoj na skrajnji višek. Kdor visoko leta, nizko pade!

Na drugi strani je pa treba našim pisateljem izpodbude in podpore. Večina naših pisateljev je navezana na to, da si s pisateljevanjem tudi kaj prisluži. Prav umestno bi torej bilo, da bi se tudi za dramatične proizvode razpisavale nagrade. Vpraša se pač, kdo naj to stori. Dramatičnemu društvu za to nedostaje sredstev; da bi ono porabilo v ta namen tretjino od deželnega

zboru mu naklonjene podpore, nikakor ni misliti, ker mora vso to podporo obrniti drugam, ako hoče gledališče vzdržati na sedanji vešini. Pomoči treba torej od drugod. Morda bo deželni zbor v prihodnje toliko velikodušen, da dovoli tudi še za pridobitev izvirnih dramatičnih del posebno podporo. Kaj pa Slovenska Matica? Ne bi li razpisavala lahko nagrad tudi za dramatične proizvode? Če jih za epične pesmi, zakaj ne bi jih tudi za drame? Morda ne bi bilo napačno, ako bi delovali društvi na ta način vzajemno. Vsekakor pa naj vsi odločilni krogi zopet in zopet mislijo in preudarjajo o tem, kaj bi bilo storiti, da postane slovensko gledališče sčasoma res zavetišče slovenski Taliji.

Z.

Pomladanski odmevi, pesmi za sopran, alt, tenor in bas, uglasbil Janez Laharnar, orglavec na Št. Viški gori, pošta Slap ob Idriji (opus 5., cena 70 kr.). — Skladatelj je podal s pričujočo zbirko preprost šopek nežnih cvetk, ki bode ugajal mešanim zborom po slovenskih pokrajinah; veseli ga bodo pevci, in razveseljeval bode poslušalce. Lahke te zbre, polne naivne melodike, ogreva jasnost in čistost nedolžne preproščine, brhek ritem pa priča o krepki in zdravi misli. Sprejeto je v rečeni zvezek deset zborov: 1. Naša pesem (besede A. Hribarja). 2. Roža (D. Porgaj). 3. Moj dom (Zdravko). 4. Tožba po cveticah (A. Funtek). 5. Škrjanček (I. Kr.) 6. Kadar mlado leto . . . (S. Jenko). 7. Mladosti ni (Slavin). 8. Kmečko dekle (M. Vilhar). 9. Ženin kos (A. Hribar). 10. Lahko noč (Ognjeslav). Vsaki izmed imenovanih korov se bode lahko uvrščal brez skrbi v programe manjših pevskih društev, in zategadelj toplo priporočamo »Pomladanske odmeve« kot simpatičen pojav slovenske glasbe. Dobivajo se pri gosp. skladatelju.

—oe—

Pouk v igranji na citrah, sestavil Fran Sal. Koželjski, II. zvezek, cena 1 gld. 50 kr. Založila L. Schwentnerjeva knjigarna v Brežicah ob Savi. — Pohvalne besede, s katerimi je pozdravil naš list lansko leto izšli prvi zvezek te dokaj prikupljive slovenske šole, veljajo tudi sedaj izdanemu drugemu zvezku. Le-ta podaja teoretični in praktični pouk o durovih in molovih skalah, ob koncu pa razpravlja o umetnih izrazih in okrajšavah, rabljenih v glasbi. V notnem delu prevladuje zopet narodno blago, narodne pesmi v samostojni obliki ali pa v kiticah, ki jih je zbral izdajatelj. Uvrstil pa je v zvezek tudi tri komade lastnih skladb: romanco, noturno in valček »na obalih Savinje«. Ostale številke polnijo skladbe slovenskih skladateljev Foersterja, Ipavca, Maška in Riharja, prirejene za citre.

—oe—

Hrvaških narodnih pesmi prva knjiga je, kakor javlja »Matica Hrvatska«, povse gotova za tisk ter izide kot založno izdanje v začetku prihodnjega leta. Obsegala bode nad štirideset tiskanih pol najstarejših epskih pesmi, a stala člani in dijake samo 1 gld. 50 kr. Ker se natisne znamenite knjige le toliko izvodov, kolikor se oglasi naročnikov, zato naj si jo vsakdo naroči za časa in plača določeni znesek (po dotičnem Matičinem poverjeniku ali naravnost).

